

თავმჯ

N 60

საბოლოო უბი საქართველოს პარლამენტი. გაზ. „საქარ. რესპ“. დამატება № 90.

საბოლოო
ენი
ბატონ
წავიკითხ
მიერ
გალობთარ

საქართველოს პარლამენტი.

სტენოგრაფიული ანგარიში.

499

60 სსდომეა.

211
1918/3

სამშაბათი, ნოემბრის 12, 1918 წ. ტფილისი. სახახლე.

თავმჯდომარეობს საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე ნიკოლოზ ჩხეიძე.

მდივნობს საქართველოს პარლამენტის მდივანი დავით ონიაშვილი. პრეზიდიუმში არიან პარლამენტის თავმჯდომარის ამხანაგი იე.ე. ბარათაშვილი და მდივნის ამხანაგი იოსებ აბაკელია.

კრება იწყება ნაშუ-დღეის 12 საათსა და 25 წუთზე. თავმჯდომარე. კრება გახსნილი გახლავთ. გთხოვთ მოისმინოთ დღიური წესრიგი.

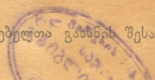
მდივანი. (კითხულობს).

სოც.-დემ. ფრაქციის განცხადება.

საკონსტიტუციო კომისიაში ფრაქცია ჰგზავნის ლეო ნათაძეს, სამხედრო ში ევგენი გეგეჭკორის მაგიერ—ფირცხალაიშვილს.

დღიური წესრიგი.

1. საბოლოო ტექსტი სახელმწიფო ხაზინის მოწყობის კანონისა.
2. საბოლოო ტექსტი სახელმწიფო ქალაქების მშენებლური ექსპედიციის ხარჯთაღრიცხვის კანონისა.
მომხსენებელია შ. ამირეჯიბი.
3. საბოლოო ტექსტი გასართობებზე შესავალ ბილეთების გადასახადის ხაზინის შემოსავლად ჩარიცხვის კანონისა.
მომხსენებელია შ. ამირეჯიბი.
4. საბოლოო ტექსტი 1915 წ. ნოემბრის 22-ს კანონის შეცვლის კანონისა.
მომხსენებელია შ. ამირეჯიბი.
5. საბოლოო ტექსტი საბაჟო დაწესებულებათა საკანცელარიო გადასახადის კანონისა.
მომხსენებელია შ. ამირეჯიბი.
6. გაგრძელება მსჯელობისა სხვა და სხვა უწყებათა სკოლების განათლების სამინისტროს უწყებაში გადასვლის შესახებ.
მომხსენებელია ნ. ცინცაძე.
7. კანონ-პროექტი პირველდაწყებითი სასწავლებლებთან გახსნის შესახებ.
მომხსენებელია ნ. ცინცაძე.

კომ
იტ

8. საფინანსო კომისიის დადგენილება—საქართველ ეროდროული გად-
დის დაწესებობის კანონ-პროექტის უარყოფის შესახებ.

მომხსენებელია დ. თოფურაძე.

9. კანონ-პროექტი სახაზინო პალატათა გაუქმების და გადასახადთა
სახელმწიფო ხაზინის სამართველოს დაარსების შესახებ.

მომხსენებელია პ. ქავთარაძე.

10. კანონ პროექტი გადასახადების აკრებისა.

მომხსენებელია ა. ასათიანი.

11. კანონ პროექტი გადასახადთა ინსპექციის ორგანიზაციის შესახებ.

მომხსენებელია პ. ქავთარაძე.

12. კანონ-პროექტი სააქციო უწყების ორგანიზაციის შესახებ.

მომხსენებელია დ. შარაშიძე.

13. კანონ-პროექტი გურიის უმაღლეს დაწესებითი სსწავლებელთათვის
ეროდროულ დახმარების შესახებ.

მომხსენებელია ნ. ცინცაძე.

14. შეკითხვა დაოუჯიდებელ ეროვნულ დემოკრატიულ ფრაქციისა მთავ-
რობისადმი და სახელმწიფო კონტროლიორისადმი 30 მილიონის სალიკვიდა-
ციო ფონდის შესახებ.

15. შეკითხვა პარლ მენტის წევრთა ნ. თარხანოვისა და ლეონ თუმანო-
ვისა იუსტიციის და შინაგან საქმეთა მინისტრებისადმი, — სამართლის განუსჯე-
ლად პოლიტიკურ პარტიოთა ზედუ მდივანისა და სხვ. სატუსალოში უბრა-
დებოდ მწყვედეის შესახებ.

16. შეკითხვა პარლამენტის წევრის დ. დავიდახოვისა შინაგან საქმეთა
და სამხედრო მინისტრებისადმი საქათველოს რესპუბლიკის სამხედრო საი-
დუმლოების გამოქვეყნების საწინააღმდეგო ზომების შესახებ.

საბოლოო ტექსტი სახელმწიფო ხაზინის მოწყობის კანონისა.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის შალვა ამირჯიბს.

შალვა ამირჯიბი. კანონი სახელმწიფო ხაზინის მოწყობისა საქართვე-
ლოს რესპუბლიკაში. კანონი შეტანილ იქნა შემდეგი ცვლილება: პარლამენ-
ტის მიერ მიღებულ ტექსტში ნათქვამია (კითხულობს) არღებულ კანონში სა-
ქართველოს რესპუბლიკის ხაზინის, მის განყოფილებათა და მათ შტატების
შესახებ შეტანილ იქნეს შემდეგი ცვლილება:

ჩვენ ეს მუხლი ასე შევასწორეთ: (კითხულობს) საქართველოს რესპუბლი-
კის ხაზინისა, მისი განყოფილების და შტატის აწინდელ კანონში შეტანილ
იქნეს შემდეგი ცვლილება:

შემდეგ პირველი პუნქტი ასე იყო მიღებული: (კითხულობს) ყველა ხა-
ზინები დაიყოს ოთხ რიგად.

ჩვენ აქ სიტყვა ყველა ამოვშალეთ.

პუნქტი გ) აქ ამოვშალეთ სიტყვა ყვირილა და დაგტოვეთ სიტყვა ზეს-
ტაფონი, როგორც უფრო ძველი სახელი.

2 მუხლი. აქ ჩვენ შევცვალეთ ჩვეულებრივ ის სიტყვები, რომელიც ერთ-
ხელ და სამუდამოდ აქვს მიღებული სარედაქციო კომისიისა.

შტატების მაგივრად ვიხმარეთ: შტატი. ვიხმარეთ მხოლოებითი რიცხვი.

3 მუხლი, — უცვლელიდ არის მიღებული.

თავმჯ

საბოლოო აუხლი. შეცვლილი არის: არსებული კრედიტი—აწინდელი კრედიტი. უნი უცვლელადაა მიღებული.

ბატონებო, ამ კანონ-პროექტის დართული აქვს შტატები. ნება მომეცით წავიკითხო, თავიდან ბოლომდის, რადგანაც უკვე განხილულიყო პარლამენტის მიერ და მიღებული. ჩვენ შევიტანეთ მხოლოდ ამნაირი ცვლილებანი. მაგალითად ნახმარი იყო პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტში ბუნჭალტერი. ჩვენ ვიხმარეთ ბუნჭალტერი.

ამის გარდა, სადაც კი მრავლობითი რიცხვი იყო ნახმარი ჩვენ ვიხმარეთ მხოლოდობითი რიცხვი.

აი ასეთი ცვლილებები არის მიღებული.

თავმჯდომარე. ვის ნებაგს სიტყვა ამ ცვლილების შესახებ? არავის. მაშასადამე სარედაქციო შესწორებანი ამ კანონ-პროექტისა მიღებული გახლავთ. შემდეგი კანონ-პროექტი.

საბოლოო ტექსტი სახელმწიფო ქალაქების მბეჭდავ ექსპედიციის ხარჯთ-აღრიცხვის კანონისა.

შალვა ამირჯიბი. სახელმწიფო ქალაქების მბეჭდავ ექსპედიციის ხარჯთ-აღრიცხვის კანონი.

პირველი მუხლი პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტში ასეა: (კითხულობს) დამტკიცებულ და ამა 1918 წლის ივნისის პირველიდან განხორციელებულ იქნეს ამ კანონთან დართული ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის სამინისტროსთან დაწესებული სახელმწიფო ქალაქების მბეჭდავ ექსპედიციის შტატები.

ჩვენ აქ სიტყვა განხორციელებულ იქნეს შევცვალებთ სიტყვით: შემოღებულ იქნეს.

მეორე მუხლი კანონისა გახლავთ მიღებული თითქმის სრულიად უცვლელად გარდა ზოგიერთ სიტყვის შეცვლისა.

ამასთანავე კანონს დართული აქვს შტატები. მე არ წავიკითხავ რამდენი ეკუთვნის ექსპედიციაში მომუშავეთ ჯამაგირებით.

თავმჯდომარე. გთხოვთ წაიკითხოთ ცვლილებები, რომელიც არას შეტანილი.

შალვა ამირჯიბი. მაგალითად, ჩვენ შევცვალეთ პარლამენტის მიღებულ ტექსტში არის სიტყვა გრავიორი, ჩვენ შევცვალეთ სიტყვა გრავირი სიტყვა კატეგორია სიტყვით კათეგორია.

მერე არის პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტში: მანქანაზე მბეჭდავი.

ჩვენ შევცვალეთ: მანქანით მბეჭდავი.

ამნარი ცვლილება არის.

თავმჯდომარე ვის ნებაგს სიტყვა ამ შესწორების შესახებ? სიტყვა ეკუთვნის პარლამენტის წევრს ლომთათიძეს.

ალ. ლომთათიძე. (ს.-დ.) მოხსენებელმა სიტყვა, რომ სიტყვა განხორციელებული შევცვალეთ სიტყვით: შემოღებულ იქნეს. თუ არ ესცდები ესაა, არა მოხსენებელი: დიახ!) მე მინდა გავიგო რა აზრი ჰქონდა სარედაქციო კომისიას სიტყვა განხორციელებული შესცვალა სიტყვით: შემოღებულ იქნეს ავიგო: სცვლის ეს არსებითად კანონ-პროექტს თუ არა, იმიტომ, რომ ეკუთვნილი ნიშნავს ჩემას აზრით იმას, რაც არსებობდა, ხოლო შემოქმენს იმას, რაც ცხოვრებაში გატარებული არ არის, რაც ახლად არის

შემოსაღები რაზედ არის აქ ლაპარაკი ვერ გავიგე; რა მოსაზრება ჰქონ მისიას?

შალვა ამირეჯიბი. პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტი ასეთი შინა სისაა (კითხულობს) დამტკიცებულ და ამა 1918 წ. ივნისის პირველიდან გუხორციელებულ იქნეს ამ კანონთან დართული ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის სამინისტროსთან დაწესებული სახელმწიფო ქალაქების მბეჭდავ ექსპედიციის შტატები.

სარედაქციო კომისიამ ამაირად შესცვალა: (კითხულობს) დასტკიცებულ და ამა 1918 წ. ივნისის პირველიდან შემოღებულ იქნეს ამ კანონთან დართული ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის სამინისტროსთან დაწესებული სახელმწიფო ქალაქების მბეჭდავ ექსპედიციის შტატები.

როგორც, ბატონებო, თქვენ დაინახავდით აქ არავითარი არსებითი ცვლილება არ არის ჩადენილი: სიტყვა განხორციელებული ორივე ტექსტში შეეხება შტატებს. მე მგონია, რომ შტატების განხორციელება არ შეიძლება შეიძლება შტატების შემოღება. მხოლოდ ამ აზრით არის ეს ცვლილება შემოტანილი.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი ამ ცვლილებებისა? არავინ. მიღებულია. შემდეგი.

საბოლოო ტექსტი სათამაშო ქალაქებზე სახელმწიფო მონოპოლიის დაწესების კანონისა.

შალვა ამირეჯიბი. 1. მუხლი. (კითხულობს) 1. სათამაშო ქალაქის დამზადება საქართველოს ტერიტორიაზე გამოცხადებული სათამაშო ქალაქი გადაიდოს სახელმწიფო საკუთრებად. პარლამენტის მიერ მიღებული ტექსტში არის ნახშიარი სიტყვა ტერიტორიაზე.

სარედაქციო კომისიამ შესცვალა—საქართველოს მიწა წყალზე. თუ ეს შესწორება არ მოგწონთ შეიძლება ვიხმაროთ: საქართველოს ტერიტორიის საზღვრებში.

თავმჯდომარე. პირველ მუხლში, ძველ მუხლში, სადაც იყო ნათქვამი, საქართველოს ტერიტორიაზე, რომელიც მიიღო პარლამენტმა სარედაქციო კომისიას საქართველოს ტერიტორიის მაგივრად შემოაქვს: საქართველოს მიწა წყალზე. თუ ამის წინააღმდეგი არავინ იქნება, ამ შემთხვევაში ეს ცვლილება მიღებულ იქნება. გთხოვთ წაიკითხოთ შემდეგი.

საბოლოო ტექსტი გასართობებზე შემოსავალ ბილეთების გადასახადის ხაზინის შემოსავლად ჩარიცხვის კანონისა.

შალვა ამირეჯიბი (კითხულობს) კანონ-პროექტი ფინანსთა მინისტრის გასართობებზე შესავლელ ბილეთების გადასახადის ხაზინის შემოსავლად ჩარიცხვის შესახებ. მუხლი 1. გასართობებში სანახაობაზე შემოსავლელ ბილეთებზე დაწესებული დროებითი სახელმწიფო გადასახადი, აგრეთვე ამ გადასახადის გაღების დებულების დარღვევით და დარჩენილ გადასახადის შეუტანლობის გამოწვეული ჯარიმა ჩარიცხოს შემოსავლად სახელმწიფო გადასახადების ერთო წესით.

პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტში არის ნათქვამი გასართობები ვიხმარეთ მხოლოებითი რიცხვი.

თავმჯდომარე. შემდეგი კანონ-პროექტი.

საბოლოო ტექსტი საბაჟო დაწესებულებათა საკანცელარიო გადასახადის კანონისა.

პირველი მუხლი პარლამენტის მიერ მიღებულ ტექსტში ასეთი არის (კითხულობს) საბაჟოები ყოველ საბუთების შედგენაში და დაწერაში, როგორც არის გადასატანი მოწმობა, იარაღები, წერილობითი განცხადება, გასატანი დასახელავი სია, კვიტანცია და სხვა აშვარი საბუთები, ახდენენ ცალკე საკანცელარიო გადასახადს, რომელიც გადახდილ უნდა იქნას ამ დოკუმენტების შედგენის და დაწერისათნავე, ან და ბაჟის შეტანის დროს გადასახადებისათვის დაწესდეს შემდეგი ნუსხა: 1 ყოველ წერილობითი განცხადებაში, საქონლის სიაში და გასატან სიაში გადაჰდება ყოველ ას მანეთს 1 მან.

შენიშვნა: ყოველ არა სრულ ასეულ მანეთზე იხდენება 1 მან.

ჩვენ შეეცალეთ ასე (კითხულობს) საბაჟო, ყოველი საბუთის შედგენისა და დაწერისათვის, როგორც არის გადატანის მოწმობები, იარაღები, წერილობითი განცხადება, საზღვარ-გარედ გასატანი სია, კვიტანცია და სხვა აშვარი სებუთები, ახდენენ ცალკე საკანცელარიო გადასახადს, რომელიც გადახდილ უნდა იქნეს ამ დოკუმენტების შედგენის და დაწერისათნავე, ან და ბაჟის შეტანის დროს ამ გადასახადებისათვის დაწესდეს შემდეგი ნუსხა:

1. ყოველი წერილობითი განცხადების შემოსატან-გასატანი და საქონლის სიისთვის უნდა გადახდილ იქნეს ყოველ ას მანეთზე 1 მან.

შენიშვნა: ყოველ არა სრულ ას მანეთზე უნდა გადახდილ იქნეს 1 მან.

მეორე მუხლი (კითხულობს) 2. საზღვარ-გარედ გასატან, საქონლის სიისთვის, თუ გასატანი საქონელი განთავისუფლებულია ბაჟისაგა, საქონლის განცხადებულ ფასის ყოველ ათას მანეთზე, ან ნაკლებზე 1 მან. აქ ჩვენ საზღვარ გარედ გასატან საქონლის სიისათვის მაგიერ პირდაპირ დავსწერო: გასატან მოწმობაში.

მთელი ეს მუხლი ასე შევასწორეთ: 2. გასატან მოწმობაში, თუ გასატანი საქონელი განთავისუფლებულია ბაჟისაგან, ყოველ ათას მან. განცხადებულ საქონლის ფასში გადაჰდებათ 1 მან.

თავმჯდომარე. გთხოვთ წაიკითხოთ ის ცელილებანი, რომელიც შეტანილია არსებითად.

მომხსენებელი. მაგალითად: კანონში ნახმარია სიტყვა საბაჟოები, ჩვენ ვიხმარეთ მხოლოებითი რიცხვი.

შემდეგ არის სიტყვა იქმნას ჩვენ შეეცალეთ სიტყვით იქნეს.

მესამე და მეოთხე მუხლში მხოლოდ სიტყვებია გადასული ერთ ადგილიდან მეორე ადგილს.

მესუთე მუხლი. (კითხულობს) ყოველ ქალაქის პირში (კოპიოში) კერძო პირთ და საზოგადოებათ თითო გვერდზე, რომელიც უნდა შეიცავდეს არა უმეტეს 25 სტრიქონისა—1 მან. პარლამენტის მიერ არის ნახმარი სიტყვა პირი, ჩვენ პირში გამოვტოვეთ და დავტოვეთ სიტყვა კოპიო.

შენიშვნა (კითხულობს) ყოველი საბუთი, დასახელებული 1, 3 და 4 მუხვებში, თუ ბაჟი საქონელზე 15 მანეთზე ნაკლებია, განთავისუფლებულია სასკველაიო გადასახადისაგან.

უკლებლად არის მიღებული.

გაგრძელება მსჯელობისა სხვა და სხვა უწყ ბათა სკოლების გა- ნათლების სამინისტროს უწყებაში გადასვლის შესახებ.

თავმჯდომარე. შემდეგ გადავალთ იმ ამ კანონის განხილვის გაგრძელებას. (კითხულობს) სხვა და სხვა უწყებათა სკოლების განათლების სამინისტროს უწყებაში გადასვლის შესახებ. პარლამენტის წევრო, ბ. ნუცუბიძე თქვენ ხართ ჩაწერალი.

უკაცრავად, ბ. გაბაშვილ არ გაუთავებია.

რევაზ გაბაშვილი. (დამოუკ. ერ. დემ.) ბატონებო, წარსულ კრებაზე მე სიტყვა შემაწყვეტინეს, ამიტომ ვერ გავათავე ჩემი აზრი. დღეს მოგახსენებთ.

საქმე იმაშია, რომ ამ საკითხში ორი მხარეა, ერთი პრინციპიალური, მეორე პრაქტიკული.

წარსულ კრებაზე მოგახსენეთ, რომ უცნაური მდგომარეობა არის. პარლამენტის წევრი ბ. ლეო ნათაძე იცავდა საკითხს, როგორც პრინციპიალურს, და ბატონი მინისტრი კი ამტკიცებდა, რომ მას პრინციპიალური ხასიათი კი არა აქვს, პრაქტიკული მოსაზრებით ხელმძღვანელობდა. გამოდიოდა, რომ დღეს დღეობით, როდესაც მიწად-მოქმედების სამინისტროს უკეთესი აპარატი აქვს, ხოლო განათლების სამინისტრო მეტად დატვირთულია საქმიებით, ეს მიწად-მოქმედების სამინისტროს სკოლები, სამეურნეო სკოლები უნდა იყოს გადაცემული მიწად-მოქმედების მინისტრის ხელში.

წარსულ კრებაზე მოგახსენეთ და ესლაც უნდა გავიმეორო, რომ ასე უცნაური მდგომარეობა არის სხვა და სხვა საკითხების გადაწყვეტა ხდება იმის და მიხედვით, თუ ვის რა მოეპოვება. მიხ უმეტეს არ არის ეს სამართლიანი და სასარგებლო, რომ ბატონი მინისტრი, არ ვიცი როგორ დავიჯეროთ ეს, მაგრამ, ალბად არ იცნობს იმ კანონ-პროექტს, რომელიც ან მისი სახელით ან კომისიის სახელით არის შემოტანილი. კანონ-პროექტში არის პირდაპირ ნათქვამი, რომ არა მარტო ესლანდელი პრაქტიკული მოსაზრებით, სამეურნეო სკოლები უნდა იყოს მიწად-მოქმედების სამინისტროს ხელში, არამედ მომავალშიაც, თუ იარსებებს ასეთი სკოლები, ანდა გაიხსნებიან უნდა იყვნენ მიწარ-მოქმედების სამინისტროს ხელში. მაშასადამე, აქედან აშკარად სჩანს, რომ ეს არის არა პრაქტიკული მოსაზრებით გადაწყვეტა, რომ მიწათ მოქმედების სამინისტროს აქვს ეკონომიები, აქვს სხვა და სხვა ლაბორატორიები და მიწადგებები, არამედ ეს არის გადაწყვეტა პრინციპიალური. მიწად-მოქმედების სამინისტრო, —ის უწყებაა, რომელსაც აქვს კავშირი სამეურნეო საქმიებათა, და ამიტომ მის ხელში უნდა გადავიდეს ეს სკოლები. ორში ერთი: თუ ეს პრინციპიალური გადაწყვეტა არის, და ჩვენ, მაგალითად პარტია ნაციონალისტებისა და ჩვენი ფრაქცია არ არის წინააღმდეგი პრინციპიალურად, რომ ყველა დარგში ყველა სკოლები იყოს მიკუთვნებული იმ სამინისტროზე, რომელსაც შეეფერება, მაგრამ თითონ ეს კანონ პროექტი შეიცავს იმ უცნაურობას, რომ ყველა სკოლები, რა გვარიც უნდა იყოს საწმინდო სკოლები, რკინის ქსელის სკოლები, ყოველგვარი სკოლები მიკუთვნებული არის განათლების სამინისტროს. მხოლოდ ერთად ერთი სკოლებია სამეურნეო სკოლები, რომელნიც გატონაკლისს შეადგენენ, და უნდა წაერთვას განათლების სამინისტროს. არაფრით არც პრაქტიკული, არც თეორეტიული მოსაზრებით, არაფრით არ არის საბუთებული. რად უნდა მოხდეს ეს?

აი, ჩვენი შეხედულება ასეთია, რომ ეს სკოლები, როგორც სხვა ბი უნდა დარჩნენ განათლების სამინისტროს ხელში, რადგანაც ის მიკუთვნებული

რომ განათლების სამინისტრო დატვირთულია სკოლებით, და ზედმეტ სკოლებს ვერ იკისრებს, სრულიად გასამართლებელი საბუთი არ არის, რადგანაც აქ გამოირკვა, რომ მიწად-მოქმედების სამინისტრო არა ნაკლებ დატვირთულია. მიწად-მოქმედების მინისტრმა თვითონ განაცხადა, რომ მის სამინისტროს ბევრი საქმეები აქვს. მაშ, რად გინდათ, რომ ეს საქმე დაემატოს? უნდა მოგახსენოთ სწორედ ისეთი მდგომარეობა არის, რომ, იქნება მიწად-მოქმედების სამინისტრომ პირიქით თვითონ გვთხოვოს, რომ, რაც შეიძლება მეტი საქმეები ჩამოვართოთ და არა ავკიდოთ კიდევ მეტი საქმე.

თქვენ, ბატონებო, რადგანაც უმრავლესობა შეადგენთ ინტერნაციონალისტებს, შესაძლებელია, არაფრად მივაჩინათ ის სია, რომელიც აქ წაიკითხეს ამას წინად, რომ მთელი სამინისტრო შესდგება უცხოელებისაგან. ამის შესახებ მინისტრმა და მერე მისმა ამხანაგმა გვითხრეს: ისეთი მდგომარეობა არის არა ორიგინალურ ამ სამინისტროსთვის, არამედ ასეთი მდგომარეობა არის სხვა სამინისტროებშიაც. ეს იმიტომ, რომ ჩვენ არ გვყავს სპეციალისტები, არ გვყავს მკოდნე ხალხი, ქართველები, რომ ჩაებათ ასეთ საქმეშიო. ეს რასაკვირველია სინამდვილეს არ შეეფერება, მაგრამ ვიფიქროთ ერთ წუთს, რომ ჩვენი მინისტრები იმდენათ გამოცდილნი არიან ამ საქმეში, ქვეყნის მართველობაში, რომ მთელ სიქართველოში ვერ უშოვნიათ გამოცდილი ხალხი, მით უფრო, რომ თითონ გამოცდილნი ხალხნი არიან, მაგრამ ვიფიქროთ, დაუშვათ, რომ მართლა ჩვენ მინისტრებს ვერ უპოვნიათ მკოდნე ხალხი, რომ მართლა სიქართველოში არ გვყავს მართლა მკოდნე ხალხი, არ გვყავს სპეციალისტები ამ სამინისტროსთვის, რომლის სათავეში ბ. ხომერიკი უდგას. მაშინ უნდა ვიფიქროთ სულ ადვილათ, რომ ამ ახალ დარგში, რომელსაც ვაკუთვანებთ ჯამ სამინისტროს, ვერ გამოვსძებნიან ისეთ პირებს სიქართველოში, რომლებიც უნდა ჩააყენონ ასეთ საქმეში, მაშინ ჩვენ ისეთ მდგომარეობაში უნდა ჩავარდეთ, რომ არა მარტო დღევანდელი მდგომარეობა, რომელიც ყოველად მიუღებელი არის და ყოველად უვარგისი, რომ სამინისტროს განაგებდეს სრულიად უცხო ხალხი, არამედ უნდა დავაკანონოთ, დავაწესოთ მერმისისათვის ის, რომ ჩვენი მომავალი თაობა, რომელიც შევა სამეურნეო სკოლებში, იმისთანა თაობა, რომელსაც უმთავრესად დაეკისრება მომავალში საქმის წარმოება ჩვენი ცხოვრების უდიდეს და უმნიშვნელოეს დარგში უნდა აღიზარდოს ისევე, როგორც ნათქვამი იყო წარსულ კრებაზე, როგორც იზრდებიან ჩვენში ტყის მკველელები და მიწათ-მოქმედების სამინისტროს დაბალი მოხელეები, ჩვენი მომავალი თაობა უნდა სწავლობდეს სხვა ენაზე, რუსულ ენაზე და არა ქართულ ენაზე. იმიტომ არავითარი გარანტია არა გვაქვს, არავითარი საშუალება ვიფიქროთ, რომ ბატონი ხომერიკი, რომელსაც დარაჯები და რეგისტრატორები ვერ უშოვნია სიქართველოში, რადგანაც ამასაც თურმე დიდი სპეციალური ცოდნა სჭირია და იმიტომ იყო, რომ გამოიხატა უცხოელები—არავითარი გარანტია, არავითარი საშუალება არ გვაქვს, რომ სამეურნეო სკოლებში, სადაც უფრო მეტი ცოდნა, უფრო მეტი მომზადება არის საჭირო, ვიდრე ტყის დარაჯებისთვის, ამ სკოლებისთვის გამოვსძებნის საჭირო პირებს ქართველებში.

როდესაც ასეთი მდგომარეობა არის, მე მგონია, რომ სწორედ პრაქტიკულ მოსაზრებით, რადგანაც პრინციპებს დღეს დღეობით მნიშვნელობა არა აქვს, დღეს-დღეობით პრაქტიკული მოსაზრებით, ჩვენ უნდა დავტოვოთ ეს სკოლები განათლების სამინისტროში.

თუ მივიღებთ ჩვენ ამას მხედველობაში, მე მგონია, რომ ეს პირველი მუხლი უნდა შეიცვალოს, აქ არის სიტყვები „გარდა სამეურნეო სკოლისა“ ეს სიტყვები სრულიად ამოშლილი უნდა იყოს.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის პარლამენტის წევრს შალვა ნუცუბიძეს.

ნუცუბიძე. ბატონებო, მიწად-მოქმედების მინისტრმა გამოაცხადა, რომ მას არ აკვირებს, რომ მის წინააღმდეგ ილაშქრებენ მემარჯვენენი, ხოლო ის დიდ გაკვირებას გამოსთქვამს, როდესაც მის წინააღმდეგ ილაშქრებს ჯგუფი, ვსთქვათ, უფრო მემარცხენე.

მე უნდა მოგახსენოთ, ბატონებო, რომ აქ დიდი გაუგებრობა არის. გაუგებრობა მდგომარეობს, ამ შემთხვევაში, ამაში, რომ შესაძლებელია რომელიმე პოლიტიკური ჯგუფი სრულ ნდობას უტყუდებდეს მთავრობას, მაგრამ ეს კიდევ იმას არ ნიშნავს, რომ ეს პოლიტიკური ჯგუფი ვალდებული იყოს არასოდეს ხაზი არ გაუსვას მთავრობის ანა თუ იმ შეცდომას.

და თუ ჩვენ ესე გავიგეთ მთავრობისადმი ნდობის გამოცხადება, რომ შემდეგისთვის მოვისპოთ ყოველივე გზა მთავრობის მოქმედების გარჩევისა. მაშინ ნდობის გამოცხადება მთავრობისადმი დიდი უაზრობა ყოფილა. და თუ უმრავლესობის პარტიას ესე გაუგია ნდობის გამოცხადება, მაშინ პარლამენტის არსებობას არავითარი აზრი არ ექნებოდა, მე ვფიქრობ, ბატონი მინისტრი ამ შემთხვევაში ღრმით სცდება.

ყოველივე პოლიტიკურ ჯგუფს პარლამენტში აქვს უფლება გამოსთქვას თავისი აზრი და პარტიაში გაატაროს ესა თუ ის სამინისტროს მოქმედება მიუხედავად იმისა თუ როგორ უყურებს საერთოდ მთავრობას. რა თქმა უნდა თუ მისი მიზანია მთავრობას უქვევლად სახელი გაუტეხოს, მაშინ ასეთი გამოსვლა შესაფერისად იქნება პარლამენტის მიერ შეფასებული, მაგრამ როდესაც საქმიანი კრიტიკაა ანა თუ იმ სამინისტროსი ასეთ კრიტიკის წინააღმდეგ გამოცხადება „ნდობა მთავრობისადმი“ გაუგებრობას ქმნის და მთავრობის მოქმედების კრიტიკა სრულიად შეუძლებელი ხდება.

ეს სრულყოფილად მიუღებელი არის და სრულიად შეუწყნარებელი.

ასეთივე გაუგებრობა იყო ნათაძის მიერ ნათქვამი ამ საკითხის გამო. ნაცვლათ საღი არგუმენტებისა ბატონმა ნათაძემ აქ განაცხადა, რომ დემაგოგიას მიმართეს მისმა მოწინააღმდეგეებმა, და ისეთი სიტყვები წარმოსთქვეს რომელიც მხოლოდ მემარჯვენებს შეეფერებოდათო.

რაც შეეხება პირველს, დემაგოგიას, უნდა ვთქვა, რომ თუ ტაბულარაზას კონსტიტუცია განხორციელდა ჩვენ ათინურ დემაგოგს შეიძლება ანტიური მნიშვნელობა დაუბრუნოთ და მაშინ ასეთი დემაგოგია მისაღებელი გახდება.

რაც შეეხება მეორეს, აზრის იმის და მიხედვით შეფასებას, თუ ვინ წარმოთქვა იგი მემარჯვენემ თუ მემარცხენემ—ეს აზრი სრულიად მიუღებელი არის და არავითარი სერიოზულ არგუმენტს არ წარმადგენს. მე ვფიქრობ, ამ შემთხვევაში ნათაძე განიცდის ერთგვარ გავლენას მატერიალურ მსოფლიო მხედველობისას, რომელსაც ჩვენ, რა თქმა უნდა, ადვილათ ვერ ვიზიარებთ და ჩვენ აზრს ანა თუ იმ ნივთს, და კერძოდ სკამს, არ უკავშირებთ. იმის და მიხედვით სადა ვზივართ. ჩვენ ამას ანგარიშს არ უწყევთ, ჩვენთვის მნიშვნელობა აქვს, და ანგარიშს უწყევთ ნათქვამ აზრს და არა ადგილს, მე ვფიქრობ, რომ ბატონი ნათაძე თითონ დარწმუნებულია, რომ მისი აგრუმენტი არავითარ შემთხვევაში არ გამოდგება.

ყველა ამის შემდეგ კიდევ მინდა მივაქციო ყურადღება იმას, რაც მომხსენებელმა აქ სთქვა, და რის დაცვას შეეცადა ბატონი ნათაძე.

მთავარი არგუმენტი მომხსენებელის მიერ წამოყენებული, იყო ორი რამ. პირველი: მიწათ-მოქმედების სამინისტროს უნდა მივაკუთვნოთ ეს სკოლები, ვინაიდან ამ სკოლების გაშლა-განვიარება დაკავშირებულია აგრარულ რეფორმასთან და აგრარული რეფორმა კი დაკავშირებულია მიწათ-მოქმედების სამინისტროსთან.

ბატონმა ნათაძემ მიკითხა მე, რომ საკმარისად ღრმად ვერ შევხედე საკითხს, როდესაც ვარკვევდით კავშირს აგრარულ რეფორმის და სამეურნეო სკოლის, მაგრამ მასში, რაც ბატონმა ნათაძემ ილაპარაკა მე უფრო მეტი სიღრმე ვერ დავინახე ამ ორ მოვლენის ურთიერთობაში. საქმე თუშომ შემდეგში ყოფილა: აგრარულ რეფორმას გამო მიწათ-მოქმედებას სამინისტროში გადავიდა ეკონომიები, საცდელი მინდვრები, რომლებსაც თურმე, მიწათ-მოქმედების სამინისტრო გამოიყენებდა სამეურნეო სკოლებისთვის, მაგრამ სახალხო განათლების სამინისტრო კი ვერ გამოიყენებს.

მე ვიცოდი, ბატონებო, რომ სოციალ-დემოკრატიული პარტია კერძო საკუთრების პრინციპს უპირისპირედ დაადგა, მაგრამ მე არ მეგონა, რომ, როდესაც საკითხი დადგებოდა სამინისტროების დავის შესახებ, ისინი კერძო საკუთრების პრინციპის თელსაზრისით გადასჭრიდნენ ამ საკითხს. მე არ ვიცოდი რომ ეკონომიები გადასცეს მიწად-მოქმედების სამინისტროს კერძო საკუთრებად, და მხოლოდ ამ სამინისტროს შეეძლება ისარგებლოს ამ საკუთრებით.

ბატონებო, გამოდის, რომ მიწად-მოქმედების ხელში არის ის საშუალებანი, რომლითაც მომავალში უნდა ვისარგებლოთ სამეურნეო სკოლების მოწყობისთვის და მეტი აზრის შეუძლიან ამითი სარგებლობა. აქ საკუთრების საკითხი ყოფილა და მეტი არაფერის. მაშინ უნდა ვსთქვათ, რომ ყოველივე უწყების ყოველივე საქმე უნდა ექვემდებარებოდეს ფინანსთა სამინისტროს, ვინაიდან ყველა უწყებების საშუალებანი ფინანსთა სამინისტროს ხელში არის. ასეთი არგუმენტი არავითარ შემთხვევაში არ გამოდგება.

თქვენ რომ გეთქვათ მიწად-მოქმედების სამინისტროს აქვს განსაკუთრებული აპარატი, რომელიც შეუძლიან თავისებურათ გამოიყენოს, და კარგად გამოიყენოს, — მაშინ ჩვენ თქვენს არგუმენტს მივიღებდით. მაგრამ, როდესაც თქვენ ამ არგუმენტზე მივივითითეთ, ეს არგუმენტი ჩვენთვის სრულიად მიუღებელია. უნდა მოვახსენოთ, რომ არსებითად ძალიან სცდება მომხსენებელი, როდესაც კითხვას ასე აყენებს.

თუ ცოტათი საკითხს ჩაუყვირდებით დაინახავთ, რომ სანიმუშო და სამაგალითო ეკონომიები არავითარ შემთხვევაში იმ სახით არ გამოიყენება სამეურნეო სკოლებისთვის, როგორაც წარმოდგენილი აქვთ საზოგადოდ აქ. ბატონებო, სამეურნეო სკოლებისთვის საჭირო არის არა ეკონომიური, არა უფრო დამუშავებული კარგათ მოწყობილი საქმე, არამედ ნაჭერი მიწისა, რომელზედაც უნდა მოხდეს მომავალი მუშაობა. აი ამ მიწის ნაჭერზე უნდა მოხდეს ეს შავი მუშაობა, რომლის პროცესში უნდა შეისწავლონ მეურნეობა იმ მოწაფეებმა, რომელნიც იქნებიან სამეურნეო სკოლაში.

რაც შეეხება უკვე შექმნილ ეკონომიებს, რაც შეეხება უკვე დამთავრებულ მოწყობილ მიწებს, ამათ მარტო და მხოლოდ სანიმუშო და საჩვენებელი სკანასკილი აქვთ და არა სამუშაო. მე ვეპეკობ, რომ საქმის კარგა დაყენება შეიძლებოდაც თუ სხვა ნივთებზე დაყენეთ საკითხი.

დამეთანხმეთ, საპარტიკმახეროში რომ კაცი შევიდეს, არ მისცემს თავის

თავს პატარა მოწაფეს, რომ სანიმუშოთ საჩვენებელი გახადოს თავისი თავი, და მას ხელობა ასწავლოს. მე ვფიქრობ, რომ დაახლოვებით ისეთი მდგომარეობა არის აქაც. სანიმუშო, უკვე დამთავრებული ეკონომიები, რომელიც სამინისტროს ასე სჭირია, როგორც სანიმუშო, სადემონსტრაციო საჩვენებელი ადგილები, შეიძლება იყოს მიწად მოქმედების ხელში, რადგანაც მათი მარტონახეა და დათვლიერება არის საჭირო. მაგრამ თითონ შავი მუშაობისთვის რომ ეს ეკონომიები გამოიყენოთ, თქვენ მხოლოდ გააფუჭებთ და გააპარტახებთ. (ხმა: უკვე გააფუჭეს!) და ახლო მომავალში ალბად სრულიად დაიღუპება ეს ადგილები მით უმეტეს, რომ თქვენ გულისხმობთ არა უმაღლეს სამეურნეო სკოლების გახსნას, არამედ და საშუალო სკოლებისას. ამ სკოლებში ბავშვები იქნებიან, რომელთაც მუშაობა სრულიად არ იციან, და ძალიან ბევრი წესებიც, რომ შემოიღოთ, თქვენ ამ ეკონომიებისაგან გარდა გავერანებულ ველებისა არაფერი აღარ დაგრჩებათ თქვენ ნათლად ვერ წარმოგიდგენიათ, რამნიშვნელობა აქვს ამ დაბალ სკოლებისთვის ეკონომიებს. თქვენ ფიქრობთ რადგანაც კარგი ეკონომიებია ამის გამოყენება სკოლებისთვის შეიძლება. თქვენ კარგათ იცით, რომ კარგი რამის გაფუჭება ადვილად შეიძლება ამ გზით, რომელზედაც თქვენ დადქით.

ამის გარდა, ბატონებო, მეორე არგუმენტი, რომელზედაც ემყარება მომხსენებელი, ეს არის ევროპის მაგალითი. უნდა მოვახსენოთ, რომ დასავლეთ ევროპის დიდი ნაწილი სამეურნეო სკოლებისა მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში არის, მაგრამ ეს არ არის საყოველთაო და სავალდებულო კანონი ამავე დასავლეთ ევროპაში. დასავლეთ ევროპაში სამეურნეო სკოლები არის, როგორც განათლების სამინისტროს ხელში, აგრეთვე კერძო პირების და კერძო საზოგადოების ხელში, თუ მომხსენებელი ამის წინააღმდეგ მტკიცებას დაიწყებს, მე მაგალითებს წარმოუდგენ, მაგრამ არ შეიძლება დაიწყოს, ვინაიდან იცის, რომ საქმის მდგომარეობა მართლა ასეთი არის. საერთო წესი დასავლეთ ევროპაში არ არსებობს. როგორც მოვახსენეთ, ეს სკოლები არის, როგორც სამინისტროს ხელში, ისე კერძო დაწესებულებების და კერძო საზოგადოების ხელში. მაგრამ უნდა მოვახსენოთ ტენდენციის შესახებ, ტენდენცია კი დასავლეთ ევროპაში მე აპას ვაცხადებ, რომ თუ იმ მასალებს მხედველობაში მივიღებთ, რომელიც მომხსენებელმა იცის, და მიიღებს უეჭველად მხედველობაში, — რომ ტენდენცია დასავლეთ ევროპაში ისეთი არის, რომ ეს სკოლები თანდათან გადადის განათლების სამინისტროს ხელში. განათლების სამინისტროს ხელში გადადის, როგორც კერძო საზოგადოების სკოლები, აგრეთვე იყო შემთხვევა, რომ სკოლები გადაირიცხა მიწათ-მოქმედების უწყებიდან საერო განათლების სამინისტროს ხელში, მაშასადამე ევროპის მაგალითები ჩვენ სწორედ იმას გვიმტკიცებენ, რასაც ჩვენ ვიცავთ, რომ საეურნეო სკოლები უნდა იყვნენ გზნათლების სამინისტროს ხელში. იმ მოსაზრების ძალით, რომელიც ჩვენ გამოვსთქვით.

მე არ შეუდგები ცალ-ცალკე დასახელება იმ მაგალითებისას, რომელიც დასავლეთ ევროპაში არის. როცა ეს საჭირო იქნება ამას, მაშინ წამოგოყენებთ გერმანიაში, საფრანგეთში სწორედ ასეთი მდგომარეობა არის, როგორც მე მოვახსენეთ.

მაგრამ მივიღოთ პირდაპირ ისეთი მდგომარეობა, რომ იძულებული ვიქნებით მიწათ-მოქმედების სამინისტროსთვის გადაგვეცა ეს სკოლები, ბატონებო, ერთხელ კიდევ მოვაგონებთ, რომ ამ ჟამად მე არ მალაპარაკებს არა თარი ფრაქციული მოსაზრება, არავითარი პარტიული თვალსაზრისით არ ლმობიანელობ. მე თქვენ გარწმუნებთ განათლებს სამინისტროში, რომ

პირი იდგეს, ჩვენ ასეთივე სისასტაკით გამოვექომაგებოდით, როგორც დღეს, როდესაც ამ სამინისტროს სათავეში სოციალ-დემოკრატიის წარმომადგენელი იმყოფება, ჩვენ ასეთივე სისასტაკით გამოვექომაგებოდით განათლების სამინისტროს იმით, რომ მიწათ-მოქმედების სამინისტრო არის ერთად-ერთი სამინისტრო, რომელმაც ვერ აიღო ალლო ჩვენი ცხოვრებასა და ნაციონალურ გზაზე ვერ გადავიდა, ამ გარემოებას ჩვენ კიდევ ძალიან დიდ ანგარიშს უწევით.

მიწათ-მოქმედების სამინისტრო ისეთი ბუდე არის, სადაც ყოველივე გაუბრუნებელი მოხელეებს თავი მოუყრიათ, მიუხედავად იმისა იციან რამ ამ მოხელეებმა, აქვთ რამე მნიშვნელობა ამ საქმისთვის, რომლისთვისაც მოწოდებულნი არიან თუ არა. მიწათ-მოქმედების მინისტრმა ხომერვიკა განაცხადა: „ნუ სწუხართ, ბატონო ნუცუბიძე, ჩვენს განკარგულებაში, ჩვენ უწყებაში მეცნიერებიც მოიპოვებოთ“, მე ასეთი უფიცი და რეგვენი არა ვარ, რომ არ ვიფასებდე მეცნიერებს და პატივს არ ვცემდე მათ, მაგრამ ბატონი ხომერვიკი ზედმეტად აფასებს იმ მეცნიერებს, რომელნიც მის განკარგულებაში იმყოფებიან.

გადავალ ყველა იმათ დასახელებაზე, ვინც მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში იმყოფებიან.

ტიმოფევი და სასნოვსკი მეცნიერები არ არიან. იქნება მიშჩენკო არის მეცნიერი? გავარჩიოთ თუ რას წარმოადგენს ამ სამინისტროში მყოფი პირები. მე ვშიშობ, რომ აქ არც ისე სერიოზულად არის და მეცნიერულად არის საქმე დაყენებული, როგორც მინისტრს წარმოუდგენია. სასნოვსკი, რომელსაც აქვს ჩაბარებული ბოტანიკური ბაღი, რომელაც უიქველია დიდ როლს ითამაშებს ამ მომავალ ორგანიზაციაში, რომელიც სათავეში ჩაუდგება სამეურნეთ სკოლებს, ეს სასნოვსკი დღესაც არ არის თავის ადგილას, ეს მცოდნე არის მეცნიერების, ფიზიოლოგიის მარტო, მას აქვს მეცნიერების ხარისხი მიღებული მეცნიერების ფიზიოლოგიის შესახებ. მას კი აქ სულ სხვა თანამდებობა აქვს ჩაბარებული. მისი სპეციალობა არის სისტემატიკა მეცნიერებისა და ამ ორ მეცნიერების შორის, რასაკვირველია, ბატონ მინისტრს ეცოდინება, ძალიან დიდი განსხვავება გახლავთ (გაბაშვილი: მე ვეჭობ, რომ იცოდეს) აი ბატონებო მათი მეცნიერების ღირსება, მათი სპეციალობა და მათი ცოდნა. მეცნიერების სახელის ცოდნის იქით მას არა აქვს და იმ მოვალეობისთვის, რომელიც თქვენ მიგინიჭებიათ მიწათ-მოქმედების სამინისტროში, ეს არაფერ ღირსებას არ წარმოადგენს, რაც შეეხება მიშჩენკოს,—ყოველ შემთხვევაში მას არავითარი მეცნიერული ხარისხი არა აქვს მიღებული, მიშჩენკო არავითარი მეცნიერი არ არის. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გამოცემას, რომელიც მიწათ მოქმედების სამინისტრომ დაუბეჭდა, თუ თქვენ გაიცნობთ მ შრომას, იმაში მეცნიერული არაფერი არ არის, და მეცნიერებისათვის არაფერი მნიშვნელობა არა აქვს. მიშჩენკო ეს ისეთი პირია, რომელიც გადამწყვეტ როლს ითამაშებს მიწათ მოქმედების სამინისტროში და მე ვშიშობ, რომ მომავალ სკოლების მოწყობაშიც ყველაზე მეტს როლს ითამაშებს. ამ მიშჩენკოს ბატონებო, არა სასურველად მიაჩნია, რომ რუსულმა მეცნიერებამ ქართული ორიენტაცია წილილს. მოგესხენებათ, ცნობილი ბოტანიკოსი ნავაშინი, რომელიც ქართული ორიენტაციისა არის, რომელსაც სურდა ქართველებთან ემუშავა, რომელსაც უახლოეს დროს ქართულ უნივერსიტეტში მოიწვევენ, რომლის გულისთვის საგანგებოდ ჩვენ გინდა რუსულ ენაზე კითხვა შემოვიღოთ, რადგან ხელოვნებაში ჩვენ ბატონებო, არ გვეშინიან არც რუსული ენისა, არც რუსულ მეცნიერებისა. აი ამ ნავაშინის წინააღმდეგ ილაშქრობს მოშჩ ნკოვი და ჩევი. როდესაც ნავაშინმა განსაკუთრებული პრაქტიკული ნაბიჯები გადადგა ქართულ მე-

ცნიერებთან მუშაობისთვის, მაშინ მიშჩენკომ გამოიწვია ნავაშინი და უთხრა: „თავი დაანებე ამ ქართულ ნაციონალისტებს. აქ მოდი მიწათ-მოქმედების სამინისტროში, მხოლოდ აქ იმყოფება პატიოსანი ხალხი“-ო. ნავაშინი ამას არ უარპყოფს.

მიშჩენკომ ამ გზით ჩაშალა პრაქტიკული ნაბიჯები ნავაშინისა, რომელზედაც მე არ შევიჩერებ თქვენ ყურადღებას. საკმარისია ყველასათვის ის, რაც გავიგეთ, რომ მიშჩენკო სრულიად მიუღებელი კაცია ჩვენთვის და დღეს ეს არის მიწათ-მოქმედების სამინისტროში. ამიტომ ეს უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში, რომ იმან ყოველ შემთხვევაში ვერ ითამაშოს დიდი როლი ამ მომავალ ორგანიზაციაში, რომელმაც ჩვენ სამეურნეო სკოლის მოწყობას უნდა უხელმძღვანელოს.

ბატონებო, ასეთი მდგომარეობა და ყველა ამ მოსაზრების ძალით, ვინაიდან არსებითი არგუმენტი, არსებითი არაფერი წარმოუდგენიათ, და სწორედ ამ არგუმენტების არარაობამ გვაიძულა ჩვენ წარსულ კრებაზე, სხვანიირი ახსნა მიგვეცა იმ გამოსვლებისათვის, რომელიც აქ ხდება. მე უნდა მოგახსენოთ, რომ საერთოდ, მე მიუღებლად მიმაჩნია სხვის გულში ხელის ფათური. ეს არავითარ შემთხვევაში არ არის მისაღები, მე ამაში ვეთანხმები ბ. ნათაძეს, მაგრამ ერთი მდგომარეობა არის საერთო წარსულ კამათში. როდესაც მოპირდაპირე ვერავითარ ლოდიკურ საბუთს, ვერავითარ მოსაზრებას ვერ წამოაყენებენ, მაშინ გვეუბნებიან, ჩვენ გულში ფათური გინდათო: თუ გინდათ შემდეგ რაიმე საქმის გაკეთება უნდა გაიგოთ, როდესაც მოწინააღმდეგეს საბუთი არ აქვს, რა აიძულებს მაშინ, რომ ასე ლაპარაკობს. აქ კი ჩვენ ვდგევართ ლოდიკის გარეშე. ეს ფსიხოლოგიურად საფუძვლიანია, და ნურასუკაცრავად ბატონ ნათაძეს, თუ თქვენ ხელში ვერავითარ არგუმენტს ვერ ვნახავ და დავიწყებთ იმის ძიებას რაც გალაპარაკებთ. ბატონებო, ყველა ამ მოსაზრების ძალით ჩვენ სრულიად მიუღებლად მაგვაჩნია, თუ ჩვენ საქმეს ანგარიშს გაუწევთ და ჩვენ საკითხს მთელი თავის მნიშვნელობით მივიღებთ მხედველობაში, ჩვენ შეუძლებლად მიმაჩნია, რომ ეს სკოლები გადავიდეს მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში.

როგორც მოგახსენებთ ეს არც საქმიანობის თვალსაზრისით ყოფილა საჭირო და ეს საფრთხეს წარმოადგენს მეორე მხრივაც, იმ მხრივ, რომ მომავალ სკოლას სათავეში ჩაუდგებიან ისეთი პირები, რომელთაც ჩვენ ქვეყანასთან არავითარი არა აქვთ რა. ბატონი მიწათ-მოქმედების მინისტრი ხელს მერე გაიქნეს.

აქ ბატონმა ნათაძემ მეცნიერებაზე ბევრი ილაპარაკა. მე მგონია დიდი ჟინი გაქვთ მეცნიერებაზე ლაპარაკისა (ხმაურობა. ხმა: დიპლომი...) დიპლომი თქვენთვის დიდ რამეს წარმოადგენს, სჩანს მწარე ოფლით მიგიღიათ, (ხმა: ყოჩაღ! ნინიძე ადგილიდან: პროფესორი ბრძანდებით) პროფესორები უსათოდ დღესაც გეისიზმრებათ, სჩანს არა ერთხელ გავითლებულხარ ეგზამენებზე.

თავმჯდომარე. გთხოვთ კერძო ლაპარაკს თავი დაანებოთ.

შალვა ნუცუბიძე. ბატონებო, როდესაც მიწათ მოქმედებ-ს მინისტრი გამოდის აქ და ლაპარაკობს იმაზე, რომ სერიოზული საქმე გვაქვს გაკეთებული და მომზადებულნი პარნი ქართველ ხალხში არ მოიპოვებო, ჩვენ ამას სერიოზულ ანგარიშს უწევთ, და ვფიქრობთ, რომ უწყების წარმომადგენელ მართლაც, იმას ლაპარაკობს, რაც სინამდვილეში ხდება. მაგრამ, მიწათ-მოქმედების მინისტრი, ამ შემთხვევაში, არ არის მართალი. იქნება ბევრმა წევრმა პარლამენტისამ არ იცის, მაგრამ, მე მოგახსენებთ თქვენ, ბატონებო, დავდგე

ყოველივე პარტიულ რაიმე მოსაზრების გარეშე. ნურავის ნუ გავახარებთ ჩვენ ჩვენი შინაურ ჩხუბით. მე, როგორც საქმიან ოპოზიციის წარმომადგენელი გეუბნებით: „საქმეს, საქმიანობის თვალსაზრისით შევხედოთ, და ისე გავუწიოთ მას ანგარიში“. და როდესაც მიწის მოქმედების მინისტრი გამოდის აქ, და ამბობს, „სპეციალისტები არ არიან“, მაშინ უთხარით მას თავამოდებთ: „არაან საქართველოში ისეთი მკოდნე პირები, რომლებმაც გაცილებით უკეთ, გაცილებით მეტი იცაან ეს საქმე: რომ მიწად მოქმედების სამინისტროში ქართულ ორიენტაციის მოწინააღმდეგე პირებს, მეცნიერებს დედა პასუხისმგებლობის თანამდებობა არ მიენიჭოს“. გნებავთ ისეთი პირების, დასახელება? რომ თქვენ მეტი საბუთი გქონდეთ, მე დაგისახელებთ ასეთ პირებს. თუ გნებავთ შთითქმის ყველა დარგებში, საქართველოს ჰყავს მომზადებული ხალხი.

გვყავს პროფესორი მგლიჩიშვილი, რომელმაც პრაქტიკული, კონკრეტული წინადადებაც გაუკეთა სამინისტროს, და სამინისტრომ უარი უთხრა.

მერე ბატონებო, ავილოთ ტყის საკითხი. თქვენ სტატისტიკიდან იცით, რომ აუარებელი ტყე გადავიდა სახელმწიფოს ხელში. ჩვენთვის აუცილებელი საჭირო არის ტყის საკითხის შესწავლა საქართველოს ტერიტორიაზე. უკვე დღეს არის ლაბარაკი, ჩვენში უმაღლეს რაიმე დაწესებულების შექმნაზე, ტყის ინსტიტუტზე. მე ვშიშობ, რომ მომავალშიაც გამოვა მიწად-მოქმედების მინისტრი და იტყვის: „არ გვყავს მომზადებული პირნი და იმიტომ რუსებს უნდა მივცეთო“. მიუხედავად იმისა, რომ აქ გახლავთ ისეთი პირი, როგორც არის პროფესორი ქურდიანი, ახალ ალექსანდრიის ინსტიტუტის პროფესორი. (ხმაურობა). ბატონო ნინიძე, დოქტორის ხარისხის პროფესორი. და ამას ეს საკითხი ძალიან კარგად ესმის. მაგრამ, მიუხედავად იმისა, ის ჩვენ სამინისტროში არ არის. თუმცა მას ძალიან სურს პრაქტიკული მუშაობა, და ყოველთვის მზად არის ამ საქმეს სათავეში ჩაუდგეს. ეს ძალიან კარგად ვიცი და იმიტომ ნებას ვაძლევ ჩემ თავს ამაზე ვთქვა.

შემდეგ არას, ბატონებო, რუსიც, როგორც მოგახსენეთ, ნავაშინი. ნავაშინი ისეთი რუსია, რომელიც ჩვენ მივიღეთ საზოგადოათ. უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩვენ საქმეს ვაფასებთ, არა იმისდამხედვით, რომ რუსი არის, არა, ჩვენ რუსებს ვაფასებთ იმისდამხედვით, გამოსადეგია იგი ჩვენს საქმეში თუ არა.

ფაკულტეტმა უკვე დაადგინა, რომ ნავაშინისათვის განსაკუთრებული მდგომარეობა შექმნას, და ნება მისცეს მას ლექციების რუსულ ენაზე კითხვისა იმიტომ, რომ ეს ისეთი რუსია, რომელიც ჩვენ გამოგვადგება. ბატონებო, თუკი ქართველები გვყავს და თუ ასეთი რუსები მოიპოვება, რომელნიც ჩვენ ინტერესებს დაიცავენ, რაღა დემართა, მაინც და მაინც ამ სამინისტროს, რომ ისეთ რუსებზე შეჩერდა, რომელთაც ჩაენი არაფერი სწამთ, როგორც მიჩვენეთა და პირიქით, სახელს უფუჭებენ რუსების ისეთ საუკეთესო მეცნიერებს, როგორცაა ნავაშინი.

თავმჯდომარე პარლამენტის წევრი მაჩაბელი მიხეილ.

მიხეილ მაჩაბელი. (დ. ნ. დ.) ბატონებო, საქმარისად იყო გამოკვეთული პრინციპიალური მხარე ამ საკითხისა. მართლა, რომ პრინციპიალურის მხრივ გაუგებარია, რატომ უნდა იყოს მარტოდ-მარტო მიწად-მოქმედების სამინისტროს ხელში სამეურნეო სასწავლებლები, მაშინ, როდესაც სხვა დარგის სასწავლებლები გადადიან იქ, სადაც უნდა იყვნენ. ჩვენის აზრით, ყველა სასწავლებლები განათლების სამინისტროს ხელში უნდა იყვნენ, და რათა, რა მოსაზრებით სამეურნეო ინსტიტუტი უნდა იყოს სხვა სამინისტროში. ბ. ლასხიშვილს, და იმის თანაშემწეს ძალიან კარგად ესმის საკითხი. მათ ესმით, რომ ერთ ადგილას უნდა

იყო მოთავსებული ყოველივე დარგის სასწავლებელი: სატექნიკო, სამხედრო, სასულიერო და სხვა სასწავლებლები, უნდა გადასცეთ განათლების სამინისტროს, და ამიტომ სამეურნეო სასწავლებლებიც უნდა იმავე სამინისტროს გადაეცეს. ეს ისეთი სასწავლებლებია, და ისეთი დარგი არის, რომელიც საქართველოში უფრო საერთო არის. ყველა ქართველმა უკრო იცის მჭურნეობა, ვიდრე სხვა დარგი, ამიტომ განათლების სამინისტროს ამ დარგის სასწავლებლების პატრონობა უფრო ადვილად შეეძლება, ვიდრე სხვა დარგის სასწავლებლებისა. რომ მოვიმინე მიწად-მოქმედების მინისტრის აზრი, მე მეგონა, გარკვეულად იტყოდა, რა მიზეზებითაა, რა მოსაზრებით უნდა დარჩეს მარტო ეს სასწავლებლები მიწად-მოქმედების სამინისტროს ხელში. იმან კი რა, სთქვა? პატრონობა მინისტრმა ისა სთქვა, რომ მემარჯვენეები ამას ამბობდნენ, მემარჯვენეები რაღაც საფრთხეაო და კიდევ რაღაცა ბრძანა მემარჯვენეებზე. განა ეს ახუნა არის ამ საგნისა. მეორე კიდევ ის მოიყვანა, ვითომ სამინისტროში შესაფერი აპარატი მოწყობილი არის, რომ არ შეიძლება, რომ აპარატი ხელიდან გამოგვაცალოთ, და რომ ჩვენ არ უხელმძღვანელოთ ამ სასწავლებლებსაო. რაც შეეხება მემარჯვენეებს, რომელნიც ყველანი, მარტო სოციალ-დემოკრატები კი არა, ჩვენი მეზობლებიც კი, ყოველთვის ხელს ჩვენკენ გაიშვებენ ხოლმე და მემარჯვენეობას გვიკიჟინებენ, უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩვენმა თავმჯდომარემ და საზოგადოთ იმათ, ვინც რუსეთის სახელმწიფო სათათბიროში იყვნენ, იციან რას წარმოადგენენ მემარჯვენეები რუსეთში, რომელთაც მემარჯვენეები უკიჟინებდნენ მუდან, და ყველამ იცის, რა დიდი განსხვავება არის ამ მემარჯვენეების და ჩვენი პარლამენტის მემარჯვენეების შორის. რუსეთში მემარჯვენეები ემყარებოდნენ თავის მოქმედებაში ძლიერ შთაავრობის პარტიას და ნხარს უქერდა მაშინდელ საშინელ მთავროვას. ჩვენ კი წინააღმდეგნი ვართ სწორედ მთავრობის პარტიისა. აქაური მემარჯვენეები სულ სხვა ხასიათისა გახლავან. ამ მემარჯვენეებისთვის ძალიან სახიერო არის ყოველთვის თქვენი მომზრენი იყვნენ, იმიტომ, რომ ძლიერნი თქვენა ბრძანდებით. აქ მემარჯვენე უფრო მორალური ხასიათისაა, და მორალურად რომ ვისხდეთ, თქვენ აქ მარჯვნივ უნდა ისხდეთ, და ჩვენ მარცხნივ. (ხმა: გამოგვცალოთ). დიახ, დიახ. იმიტომ, რომ ჩვენ არავითარ ხეირს არა ვხედავთ მემარჯვენეობაში, როგორც რუსეთის მემარჯვენეები ხეირს ხედავდნენ. ამას თავი დავანებოთ. დაუბრუნდეთ მიწად-მოქმედების სამინისტროს აპარატს. თურმე ბ. ზომერკის ხელში გასაოცარი აპარატია. ამ აპარატის გვერდით ვმ წ. გახლდით, და რა აპარატია,—ძალიან კარგათ ვიცი. ეს აპარატი ის იყო, რომლითაც საქართველოში ყველა ქართული დარგი და ქართული საქმე დახშული იყო. „პერესელენჩისკი“ აპარატი გახლდათ კარგად მოწყობილი; იქ აგრონომები იყვნენ და რა ჩაიღინეს იმ აგრონომებმა ყველამ იცის. დიად, ისინი იმას აწყობდნენ, რაც სასარგებლო და სახიერო არ იყო ქართულ მეურნეობისთვის. საქართველოს მეურნეობა ისეთ გეზით წაიყვანეს, რომელიც ჩვენ ქვეყნისთვის ყოვლად შეუწყნარებელია. ბევრს ვებრძოდით, მაგრამ ვერაფერს ვერ გავხდით. ჩვენი მხარე ისეთი ქვეყანა არის, რომ ექსპოტიური მცენარეების მოყვანა ადვილი არის, და ამიტომ რუსის აგრონომები დიდს პატრონობას უწყევდნენ ყურწყნის და ხეხილის მოყვანას, სწორეთ იმას, რაც რუსეთში არ არის. მინდორის მოვლას და ხორბლეულობის და ბალახის მოყვანას კი, რომელსაც უმრავლესობა ჩვენი ხალხისა მისდევდა, არავითარ დახმარებას არ უწყევდნენ, არავინ არა ცდილობდა პურის მოყვანის გაუმჯობესებას. ამ დარგს, არაფრით ხელს არ უწყობდნენ, რათა მეტოქეობა არ გაეჩინათ რუსეთის პურისთვის, და მთელი სამინისტროს აგრო-

ს. დი. ბი. ინს. შეგ.

ნოზია და აპარატი ისე იყო მიმართული, რომ პური უსათუოდ რუსეთიდან მოგვეტანა და პურის მოყვანა, მიწის მოვლა არ შეგვესწავლა ისე, როგორც მეცნიერება მოითხოვდა. ჩვენში უმრავლესობა ხენა-თესვას მისდევდა და დღესაც მისდევს და ხენა-თესვისთვის კი არავითარი აპარატი არ იყო, არავითარი სასწავლებელი, ან საჩენი—სამაგალითო მინდორი არა სუფევდა. და დღეს ჩვენ სწორედ ეს დარგი მეურნეობისა უნდა გავაძლიეროთ, რათა ეს უმრავლესობისთვის არის საჭირო; ხალხის ინტერესი სწორედ ამას მოითხოვს.

მიწათ-მოქმედების სამინისტროში სწორედ ისეთი ხალხია დაგროვილი, როგორც ბ. ნუცუბიძე ბრძანებს, რომელიც სანდო არ არის და რომელსაც არ შეიძლება, რომ ჩვენი სასწავლებლები ჩავაბაროთ. მე არ ვიტყვი ამას, რომ მაგალითად, ბ. ხომერკის არ ვენდობი. ამ მხრივ, როგორ გინდათ, რომ არ ვენდო მას, როგორც ქართველ კაცს; მაგრამ ის ხელქვეითები, რომელნიც მას ჰყავს, ჩვენთვის გამოსადევნი არ არიან; ჩვენთვის კარგს არაფერს არ გააკეთებენ, არც არავითარი აპარატი აქვთ ხელთ და არც შექმნიან სკოლებისთვის იმას, რაც გამოსადევია. თქვენ რომ სამეურნეო სკოლები ნახოთ, რომელიც მათ ხელთ აქვთ, დარწმუნდებით, რომ მართლაც არავითარი აპარატი მიწის მოქმედების სამინისტროს არ ჰქონია. საძაგლად არის ის სასწავლებლები დაყენებული იმიტომ, რომ არავინ არა ზრუნავდა, არავის გული არ შესტკიოდა. აბა ერთი დაასახელოთ, ბრძანეთ, სად არის ის გამოჩენილი მინდვრები, რომელნიც მიწათ-მოქმედების სამინისტრომ დაარსა. არის ერთად-ერთი სერიოზული დაწესებულება—ბოტანიკური ბაღი, და იმის განყოფილებანი; მაგრამ ჩემის აზრით, ყოვლად შეუძლებელი იქნება, რომ ეს დიდი დაწესებულება, დარჩეს მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში. ეს ერთი დაწესებულებაა, რომ ჩვენში რომ იყოს სამეცნიერო აკადემია, ეს ბაღი უნდა ექვემდებარებოდეს სამეცნიერო აკადემიას, და არა მიწათ-მოქმედების მინისტრს. ყოვლად შეუძლებელია, რომ მომავალში მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში დარჩეს ბოტანიკური ბაღი, როგორც სამეცნიერო დაწესებულება; ამიტომ ეს ბაღიც დღესვე განათლების სამინისტროს ხელში უნდა იყოს. ვისაც კი ბოტანიკური ბაღის მნიშვნელობა არ გაუთვალისწინებია, ვერც კი წარმოიდგენს რა დიდი სამეცნიერო ძალა არის ეს ბაღი ჩვენი უნივერსიტეტისთვის, რომელსაც დღეს არავითარი სახელმძღვანელო არა აქვს. ბოტანიკური ბაღი ერთ უდიდეს დაწესებულებას წარმოადგენს; იმის ბრძანება, რომ ბოტანიკური ბაღი უნდა ჩვენ ხელში დარჩესო გახლავთ სრულიად შეუფერებელი; ეს სამეურნეო დაწესებულება არის და ვიდრე აკადემია დაარსდება საქართველოში, ჩემის აზრით, ეს ბაღი უნდა უნივერსიტეტს ექვემდებარებოდეს; უნივერსიტეტში უკვე დაარსდა ბუნების მეტყველების განყოფილება და ბოტანიკური ბაღი და მისი განყოფილებები უსათუოდ უნივერსიტეტის ხელში უნდა იყოს და მერე, რასაკვირველია, როგორც მოგეხსენეთ, იქნება ეს აკადემიის ხელში. სხვა არავითარი ისეთი თვალსაზრისი აპარატი, გარდა საქარას მამულების და ვენახებისა არ არსებობს. მიწად მოქმედებას მინისტრმა სთქვა: ჩვენ ისეთი აპარატი ხელში გვაქვს, და ასეთი ხალხი გვყავს, რომ უსათუოდ ჩვენ უნდა დაგვრჩეს სამეურნეო სასწავლებლები, და ყოვლათ შეუძლებელია ჩვენ ხელიდან გამოგვეცალოსო“. მე დარწმუნებული ვარ, რომ როგორც კარგი ქართველი, როგორც ისეთი წარმომადგენელი, რომელიც დაინტერესებულია მიწის შემუშავებაში, მინისტრი ყოველივე ღონეს იხპარებს, რომ დაეხმაროს განათლებას სამინისტ-

როს, თავის ამხანაგს, რომ სამეურნეო სასწავლებლები, რაც შეიძლება კარგად მოიწყოს, და თუ სავესებით მართალია, რომ მას ჰყავს ისეთი აგრონომები, და ისეთი მკოდნე კაცები, რომელნიც ამისთვის გამოადგებიან,—შეიძლება რომ ისინი დაუთმოს განათლების, სამინისტროს. ერთი რამ არის საყურადღებო, ჩვენ ქვეყანას ესაჭიროება ერთი სისტემა, ერთი მიმართულება, ერთი გეზი სკოლების შესახებ. და როდესაც დასავლეთ ევროპაზე ბრძანებენ, ამბობენ რომ დასავლეთ ევროპაში, აი იმისთანა დარგის სასწავლებლები, პრინციპიალურათ, სასწავლებლები ხშირათ განათლების სამინისტროს ხელში არ არიანო, უნდა იკოდნენ, რომ თითონ ცხოვრება იქ ისეა მოწყობილი, რომ არავითარ შიშს არ წარმოადგენს, თუ რომელიმე ქალაქის თვითმართველობას, ან ერობას, ან კერძო პირებს ჩაებარება, ესა თუ ის სასწავლებელი, იმიტომ რომ იქ განვითარებული ცხოვრება არის. და ყველა სამინისტროს მოგოვება იმისთანა ხალხი, რომელიც ამ საქმეს კარგათ წაიყვანს; ჩვენში კი ეს საქმე სრულიათ ესე არ გახლავთ. ჩვენში, საუბედუროთ ხალხი, და საზოგადოება ისე არ არის განვითარებული, და განათლებული, რომ შეიძლებოდეს ასე დაქსაქვსვა ამ სასწავლებლების. და რადგანაც ჩვენ განათლების სამინისტროს გვყავს, საკუთრივ, იმისთვის რომ ჩვენში ყოველ გვარ დარგის განათლება შემოვიღეთ, და ის უკვე, თითქმის, მიღებულია, რომ ყოველ გვარ დარგის სასწავლებლები განათლების სამინისტროს ხელში იყოს, ჩვენ ვერ წარმოგვიდგენია, რომ ის დარგი, რომელიც ასე ძალიან გვინტერესებს ყველას და რომელსაც უფრო დიდი ყურადღება უნდა მივაქციოთ, განათლების სამინისტროს ხელში რატომ არ უნდა იყოს; ჩვენ განათლების მინისტრი რატომ უნდა იყოს მოშორებული ამ საქმეს, რათა რა მიზეზით არ უნდა ეხებოდეს მას ამ სკოლების საქმე, რათ უნდა იყოს მოშორებული საერთო გეგმისაგან? ჩემის აზრით, მიწად მოქმედების სამინისტროში არა ვხედავთ მსეთ ძველ აპარატს, რომ სახეირო იყოს ამ დარგის სკოლებისათვის და ამიტომ არა ვხედავთ საჭიროთ, რომ ეს დარგი დარჩეს მიწათ მოქმედების სამინისტროს ხელში. მი ვეთანხმები სწორეთ იმათ, ვინც ამბობენ, რომ როგორც პრინციპიალურად გადავწყვიტეთ,—ყოველი დარგის სასწავლებლები უნდა იყოს ერთ სამინისტროს ხელში, ამიტომ ეს სასწავლებლებიც უნდა იყოს განათლების მინისტრის ხელში, და არა სხვა სამინისტროში.

თავმჯდომარე: პარლამენტის წევრი ქარუმიძე.

შალვა ქარუმიძე. ის ინტერესი, რომელსაც თქვენ, ბ-ნო პარლამენტის წევრო, იჩენთ ამ კანონპროექტისადმი ცხად ჰყოფს, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს კერძოთ აი ამ დღევანდელ საკითხს და საერთოთ კი სწავლა-აღზრდის საქმეს ჩვენი მომავლისათვის. თუ ჩვენ შევძელით ამ დიდი საქმის საღ და სწორე გზაზე დაყენება, შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენ საღ და საიმედო გზაზედ შევყავებთ ჩვენს ცხოვრებას და ჩვენს მომავალს, საღათ აღზრდილი თაობა, კულტურული ცხოვრებისათვის საჭირო ცოდნით ისეთი გუშავი და მოამაგე იქმნება ჩვენი სახელმწიფოსი, რომ მისი არსებობა კულტურულად, ეკონომიურად და პოლიტიკურად ყოველმხრით უზრუნველ ყოფილად ჩაითვლება.

უნდა ითქვას ისიც, რომ ეს დიდი მნიშვნელობის საკითხი ისეთი ხასიათისა გახლავთ, რომ მისი სასურველი გადაჭრა არ ურიგდება არც განყენებულდგანატრ მსჯელობას და არც გაბოროტებულ პარტიულს კილოს და მით უმეტეს პარტიულს სიმარტივეს თუ ანტიპატიებს.

ჩვენი სინამდვილის ქეშმარიტი სახის შესწავლა, ჩვენი ცხოვრებითი საჭიროებათა აღლოს აღება, ჩვენი ეროვნული, ეკონომიური და კულტურული გე-

ზის სწორი წარმოდგენა და ყველაფერ ამის ჩაქსოვა სკოლის საქმეში, სკოლის ჩაბერვა დღევანდელ უკუღმართ და მკვდარ საქმეში—აი რა უნდა იყოს ის მთავარი დებულება, რომლიდანაც უნდა გამომდინარეობდეს აზრი და ფიქრი ყოველივე ჩვენგანისა.

მართალია ბ. შალვა ნუცუბიძე, როცა ამ საკითხს ისეთ საკითხათა სთვლის, რომელზედაც მსჯელობა უნდა იყოს გარეშე პარტიული და ფრაქციული მოსაზრებისა.

ეს ერთად ერთი სწორი შეხედულობა გახლავთ და საქმის ინტერესი მოითხოვს ამ შეგნების სათანადო სიმალღებედ და ღირსებაზედ იყოს ყველა ჩვენგანი.

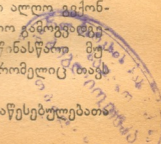
მე არ ვიზიარებ იმ შეხედულობას, რომელიც გამოითქვა აქ ჩემი ფრაქციისაგან და საჭიროდ ვთლი ჩემი აზრიც მოგახსენოთ მოკლეთ. საკითხი ასე გახლავთ დაყენებული—გადაცეთ თუ არა განათლების სამინისტროს ყველა სხვა ტიპის სკოლებთან ის სასოფლო-სამეურნეო სკოლებიც; რომლებიც მოგვეპოვებიან და რომელნიც დღეს მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში იმყოფებიან?

მომხრენი გადაცემისა—მეტათ განყენებულად მსჯელობენ სამწუხაროთ. ერთათ ერთი მოსაზრება, რომელიც მათ მიიყვანეს ეს უხლავთ პრიციპი სკოლების გაერთიანებისა, ანუ მათი მოკრებისა ერთ სამინისტროს ხელში, ერთ-ერთ ქვეშ. ბ-ნი ნუცუბიძე დასავლეთ ევროპის მაგალითს იმომწმებს. უნდა მოგახსენოთ სამეურნეო ცოდნის მხრივ ისეთ დაბალ დონეზე მდგომ ქვეყნისათვის, როგორც გახლავთ ჩვენი ქვეყანა—მოყვანილი მაგალითები ვერაფერი გამოსადგვია. გერმანიის და ამერიკის მეურნე აღქურვილი გახლავთ პრაქტიკული სამეურნეო ცოდნით; მან იცის ყველა სამეურნეო იარაღის მოხმარება. იცნობს ნიადაგს და მის შემადგენლობას, მცენარეთა და საქონლის ცხოვრებას და სხვა. მას მხოლოდ თეორიული ცოდნა და ესაჭიროება და ვეთანხმები, რომ ამ თეორიულ ცოდნის მიწოდებას განათლების სამინისტრო ან დეპარტამენტებიც ახერხებენ დღეს.

ჩვენ ასეთ მდგომარეობაშიდღე სავალი გზა კიდევ გვაქვს. ჩვენ მეურნეს ესაჭიროება უმთავრესად პრაქტიკული სამეურნეო ცოდნა. ჩვენ სამეურნეო სკოლებსაც უმთავრესათ ეს დანიშნულება აქვს და ეს დანიშნულება ექნება მანამდის, სანამ ჩვენი მეურნეობა არ აღიქურვება პრაქტიკულის ცოდნით, სამეურნეო ელემენტარული განათლებით და არ გაიმსქვალება ცოცხალი სამეურნეო ინტერესებით. ჩვენ ვფიქრობთ ამას ვერ შესძლებს ჯერ-ჯერობით განათლების სამინისტრო, რომელსაც ამ ხანათ სხვა ძალიან დიდი საქმე აწევს კისერზედ. ეს უნდა ითავოს იმ სამინისტრომ, რომლის დანიშნულება მართა უაზრო „დეკრეტების“ გამოცემა კი არ არის, არამედ რომლის დანიშნულებასაც შეადგენს ჩვენ მეურნეობაში ისეთი ურთიერთობის შეტანა, რომელიც თანასწორ გავზიდის ევროპასთან სამეურნეო ტენიკისა, ცოდნისა და შრომის ინტენსივობის მხრივ.

ამ დიდ მიზნის მისაღწევად ჩვენის აზრით სამი რამ არის საჭირო. პირველი და უმთავრესი—სამეურნეო ალღოს აღება. უნდა საღი და სწორი ალღო გვიკონდეს საღ, ჩვენი ქვეყნის რომელ კუთხეში, სამეურნეო ცოდნა უფრო გამოგვადგება, რა ხასიათის ცოდნის მიწოდება არის საჭირო, ამას დიდი წინასწარო მუშაობა უძღვის მუდამ. ეს ასეთი ხასიათის საქმიანობა გახლავთ, რომელიც თავს სწორედ მიწად მოქმედების სამინისტროში იყრის.

მეორე პირობა, ბატონებო, ეგრეთ წოდებულ დამხმარე დაწესებულებათა

აუცილებლობა გახლავთ: ყოველ სამეურნეო სკოლისათვის საჭირო არის საბინა-მუშო მინდორი ან ბაღი, ლაბორატორია და სხვა. საცა არ არის, ან საცა არ იქნება ასეთი დაწესებულება—იქ სკოლა სკოლა არ იქნება. ჩვენ, შეიძლება ნაკლები, მაგრამ მაინც გვაქვს ასეთი დაწესებულებანი. დღეს ორნიერ სამსახურს ეწევიან. იგინი უმთავრესათ ჩვენი ქვეყნის სამეცნიერო შესწავლას ემსახურებიან და საფუძვლად ედებიან იმ საქმიანობას, რომელიც სწარმოებდა და სწარმოებს მიწად-მოქმედების დეპარტამენტში და მეორეს მხრით სამსახურს ეწევიან სამეურნეო სკოლების წინაშეც. ხერხდება ეს მხოლოდ იმიტომ რომ სკოლები ამ დეპარტამენტის ხელში არის. დღეს თქვენ გნებავთ სკოლები გამოაცალათ ამ დაწესებულებას ხელიდან, რას უშვრებით ამ დამხმარე დაწესებულებებს? ცხადია მათ სკოლებს ვერ გავატანთ, რადგან თვით მიწად-მოქმედების დეპარტამენტს უიმათით ვერ დავტოვებთ. ახალსაც ვერ შევქმნით, რადგან ამას დიდი დრო უნდა და ისეთი ხარჯი, რომელსაც ჯერ-ჯერობით ჩვენი ხაზინა ვერ აიტანს. სკოლებიც, თუ ჩამოვაშორეთ ამ დამხმარე დაწესებულებებს სკოლები აღარ იქნებიან; მათ არავითარი აზრი აღარ ექნებათ.

მესამე აუცილებელი პირობა—საჭირო აპარატის, მომზადებული ხალხის ყოლა გახლავთ. განათლების სამინისტრო, რომელიც აცხადებს პრეტენზიებს ამ სკოლებზედ, მოვალე იყო გადაჭრით ეთქვა ჩვენს წინაშე ჰყავს თუ არა, ან შეუძლიან თუ არა იშვოს ეს საჭირო ხალხი, აამუშაოს საჭირო აპარატი და რა დაუჯდებოდა ჩვენს ხაზინას ეს აპარატი? სამინისტროს ამაზედ, როგორც იცით, სიტყვა არ ამოუღია. ეს მეტად მსუბუქი და მჩატე შეგნება გახლავთ მოვალეობისა და დიდ დანაშაულად უნდა ჩაეთვალოს იგი. თუ სამინისტრო ჰფიქრობს იმას, რომ სკოლებს დღევანდელი ხელმძღვანელ-ინსტრუქტორები გაჰყვებიან თან—ეს მართალი არ არის, ვინაიდან ხელმძღვანელ ინსტრუქტორების უმრავლესობას სხვა დანიშნულება აქვს მიწად მოქმედების სამინისტროში. ცალკე აპარატის შექმნა კი დიდ ხარჯს გამოიწვევს და ფფიქრობთ ფულიც რომ გავიღოთ ეს არც ისე იდეალი საქმედება გახლავთ, რომ სულ ახლო მომავალში მოვახერხოთ.

ცხადია ეს მოსაზრებაც მიწათ-მოქმედების სამინისტროს სასარგებლოდ ამბობს. ეს აპარატიც დღეს მის ხელშია. ჩვენ შეგვიძლიან დიდი აზრისანი არ ვიყოთ ამ აპარატზე. სავსებით ვიზიარებ მეც იმ საყვედურებს, რომელიც ხედაბ-ნს ხომერიკს, გნებავთ „ნაციონალიზაციის“ გულისათვის. მაგრამ ჩვენ სხვა გზა არა გვაქვს დღეს.

ყველა ამ მოსაზრებათა მიხედვით მე უერთდები კომისიის აზრს და მხარს უჭერ იმას, რომ სამეურნეო სასწავლებლები დარჩენ ისე მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ხელში. ვიპედოვებ, რომ მალე მოეფინება ჩვენ ხალხს სამეურნეო პრაქტიკული ცოდნა, განათლება ამ სიტყვის სრული შინაარსით. მაშინ სკოლასაც დაეკარგება პრაქტიკული მნიშვნელობა და ჩვენც მხარს დაუჭერთ რომ თეორიული ცოდნის მოწოდება განათლების სამინისტროს ხელში იქმნება.

თავშეჯდომარე: მიწად მოქმედების მინისტრი.

მიწად-მოქმედების მინისტრი ნოე ხომერიკი, ბატონებო, აქ ბ. ნუსტუხიძემ პარლამენტს მიაწოდა ზოგიერთი ცნობები, რომელიც სრულიად სინაღდვილეს არ შეეფერება ეს მეც მაიძულებს, რომ გამოვიდე, და ორიოდ სიტყვა ვსთქვა.

მე სრულიად არ მქონდა სურვილი, რომ გამოვსულიყავი, და ამ კათედრიდან მელაპარაკნა, ვინაიდან თუ ფრაქციული და პარტიულ თვალსაზრისი

არ ილაპარაკებენ, ისე თავის თავად ცხადია, რომ სამეურნეო, სპეციალური სკოლები, რომელნიც სამინისტროს ხელშია, მის უწყების ხელში უნდა იყოს. ეს მცოდნე კაცისთვის სადაო არ არის.

მხოლოდ, მე მინდა ორიოდ სიტყვა ვთქვა იმის შესახებ, რაც აქ განაცხადეს. მე ვემყარები იმას, რაც გადმომცეს. სამწუხაროდ მე, კიდევ ვერ მევესწარ კამათის დაწყებას მე გადმომცეს, რომ ვითომ მე ქართველ მეცნიერებს არ ვაძლევ ადგილს ჩემ რწყებაში, ვაძლევ მხოლოდ რუსებს და საერთოდ რუსების მეცნიერებას, სინარულთ ვღებულობ სამსახურში ისეთ მეცნიერებს, რომელნიც ჩვენ ორიენტაციის და ჩვენ დამოუკიდებლობის წინააღმდეგნი არიან. ეს არის ან გაუფებრობა, ან და არ ვიცი, განზრახ მოწოდებული ცნობები, რომელნიც სინამდვილეს არ შეეფერებიან არც პირველ, არც მეორე, და არც მესამე შემთხვევაში.

აქ, სხვათა შორის, დაასახელეს ქართველი მეცნიერი და ტყის საკითხის კარგი მცოდნე ქურდიანი. სთქვეს, ვითომ მე იმისთვის ადგილი არ მიმიცია (ნუტუბიძე: აგრე არ მითქვამს!) და დანარჩენ ადგილებზეც რუსი სპეციალისტები გვეყვანან. უნდა მოგახსენოთ, რომ ქურდიანი ჩვენ უწყებამ გამოიწვია რადიოთი უკრაინიდან; სანამ ის მოვიდოდა, ორი თვე გავიდა. სატყეო განყოფილების უფროსად დავნიშნეთ. შემდეგ ის მოვიდა, თანამდებობის შესრულებას შეუდგა და არავის არ უფიქრია მისი განდევნა, და შეევიწროვება. პირიქით, იმას ვეძებდით, როგორც მცოდნე კაცს, ვიცნობდით როგორც სპეციალისტს სატყეო საკითხში. ვიცნობდით მის სამეცნიერო შრომას, და აი ამ სამეცნიერო ცნობების გამო, დღეს მოვიწვიეთ ეს კაცი და დღეს იგი ერთ უდიდეს განყოფილების მეთაური არის.

წარსულ კრებაზე აქ ილაპარაკეს, რომ რუსულ ენაზე გაიმართა კურსები. ეს კურსები სწარმოებდნენ, და მოქმედებდნენ სწორედ იმ მიზნით, რომ ჩვენ რესპუბლიკას მიეცეთ რამდენადაც შეიძლება მოკლე ხანში, რამდენიმე ქართველი სპეციალისტი ტყის საქმის, „ლეწიჩები“ და მათი თანაშემწენი. ამ მიზნით, გაიხსნა ის კურსები და ამ კურსების მეთაური და ხელმძღვანელი გახლავთ ჩვენი თანამშრომელი მოსამსახურე ქურდიანი.

რაც შეეხება დანარჩენებს კი, — აქ დაასახელეს სხვათა შორის ტიმოფევი. მე არ ვიცი ტფილისში ვინ არ იცნობს ტიმოფევს. მის გამოკვლევაზე და შრომაზე აღიზარდა ჩვენი მეურნეობა. კაცი, რომელიც მშვენიერად იცნობს ჩვენს ქვეყანას, რომელმაც მთელი თავისი მოღვაწეობა აქ გაატარა, 30 წ. აქ შრომობს, ჩვენს ქვეყანაში, — ეს კაცი, თურმე სრულიად მიუღებელია ჩვენთვის. მე არავის ველაპარაკები ორიენტაციაზე. ორიენტაციის საკითხისთვის ჩვენ არ გვაქვს ისეთი საზომი, რომ მიუღვეთ ყველა პირებს და ვკითხოთ: „თქვენ რა ორიენტაციის მომხრე ხართ“ ჩვენ საქმეს ვკითხულობთ, — რა გააკეთა, და, რასაკვირველია, თუ ის აშკარად მოქმედობს ჩვენ წინააღმდეგ, თავის თავად ადგის, იმას ადგილი არ ექნება ჩვენს დაწესებულებაში. მე არ მაქვს, ყოველ ან, შემთხვევაში იმისთანა საბუთი, ჩვენ სამინისტროში არ მოიპოვება იმისთანა ამ სახისმგებელი მოსამსახურე, რომელიც ჩვენ დამოუკიდებლობის და ჩვენ საელკომშიფოს არსებობის წინააღმდეგ აგატაციას ეწვეოდეს. მე ისეთი საბუთი სულა მაქვს და როცა მექნება, რასაკვირველია, იმის წინააღმდეგ ყველა ჩვენს რანი მიიღებს ზომებს. რაც შეეხება კერძოდ ტიმოფევს, ტიმოფევი გახლავთ პირი, რომელიც იმ პირთაგანი, რომელიც სწორედ ჩვენი ორიენტაციის მომხრეა, და საერთოდაც არავის ერთულებს მუშაი არის (ხმა: მიუღვამელი მუშაი!). არიან აქ სხვა მეცნიერებიც, სხვა მოღვაწეებიც (ხმა: მიშენკო) არიან

არ ილაპარაკებენ, ისე თავის თავად ცხადია, რომ სამეურნეო, სპეციალური სკოლები, რომელნიც სამინისტროს ხელშია, მის უწყების ხელში უნდა იყოს. ეს მცოდნე კაცისთვის სადაო არ არის.

მხოლოდ, მე მინდა ორიოდ სიტყვა ვთქვა იმის შესახებ, რაც აქ განაცხადეს. მე ვემყარები იმას, რაც გადმომცეს. სამწუხაროდ მე, კიდევ ვერ მევსწარ კამათის დაწყებას მე გადმომცეს, რომ ვითომ მე ქართველ მეცნიერებას არ ვაძლევ ადგილს ჩემ რწყებაში, ვაძლევ მხოლოდ რუსებს და საერთოდ რუსების მეცნიერებას, სიხარულით ვღებულობ სამსახურში ისეთ მეცნიერებს, რომელნიც ჩვენ ორიენტაციის და ჩვენ დამოუკიდებლობის წინააღმდეგნი არიან. ეს არის ან გაუგებრობა, ან და არ ვიცი, განზრახ მოწოდებული ცნობები, რომელნიც სინამდვილეს არ შეეფერებიან არც პირველ, არც მეორე, და არც მესამე შემთხვევაში.

აქ, სხვათა შორის, დაასახელეს ქართველი მეცნიერი და ტყის საკითხის კარგი მცოდნე ქურდიანი. სთქვას, ვითომ მე იმისთვის ადგილი არ მიმიცია (ნუცუბიძე: აგრე არ მითქვამს!) და დანარჩენ ადგილებზეც რუსი სპეციალისტები გვეყვანან. უნდა მოგახსენოთ, რომ ქურდიანი ჩვენ უწყებამ გამოიწვია რადიოთი უკრაინიდან; სანამ ის მოვიღოდა, ორი თვე გავიდა. სატყეო განყოფილების უფროსად დავნიშნეთ. შემდეგ ის მოვიდა, თანამდებობის შესრულებას შეუდგა და არავის არ უფიქრია მისი განდევნა, და შევიწროვება. პირიქით, იმას ვეძებდით, როგორც მცოდნე კაცს, ვიცნობდით როგორც სპეციალისტს სატყეო საკითხში. ვიცნობდით მის სამეცნიერო შრომას, და აი ამ სამეცნიერო ცნობების გამო, დღეს მოვიწვიეთ ეს კაცი და დღეს იგი ერთ უდიდეს განყოფილების მეთაური არის.

წარსულ კრებაზე აქ ილაპარაკეს, რომ რუსულ ენაზე გაიმართა კურსები. ეს კურსები სწარმოებდნენ, და მოქმედებდნენ სწორედ იმ მიზნით, რომ ჩვენ რესპუბლიკას მივცეთ რამდენადაც შეიძლება მოკლე ხანში, რამდენიმე ქართველი სპეციალისტი ტყის საქმის, „ლესნიჩები“ და მათი თანამემწენი. ამ მიზნით, გაიხსნა ის კურსები და ამ კურსების მეთაური და ხელმძღვანელი გახლავთ ჩვენი თანამშრომელი მოსამსახურე ქურდიანი.

რაც შეეხება დანარჩენებს კი, — აქ დაასახელეს სხვათა შორის ტიმოფეევი. მე არ ვიცი ტფილისში ვინ არ იცნობს ტიმოფეევს. მის გამოკვლევაზე და შრომაზე აღიზარდა ჩვენი მეურნეობა. კაცი, რომელიც მშვენივრად იცნობს ჩვენს ქვეყანას, რომელმაც მთელი თავისი მოღვაწეობა აქ გაატარა, 30 წ. აქ შრომობს, ჩვენს ქვეყანაში, — ეს კაცი, თურმე სრულიად მიუღებელია ჩვენთვის. მე არავის ველაპარაკები ორიენტაციაზე. ორიენტაციის საკითხისთვის ჩვენ არ გვაქვს ისეთი საზომი, რომ მიუღვეთ ყველა პირებს და ვკითხოთ: „თქვენ რა ორიენტაციის მომხრე ხართ“ ჩვენ საქმეს ვკითხულობთ, — რა გააკეთა. და, ასაკვირველია, თუ ის აშკარად მოქმედობს ჩვენ წინააღმდეგ, თავის თავად აადია, იმას ადგილი არ ექნება ჩვენს დაწესებულებაში. მე არ მაქვს, ყოველ შემთხვევაში იმისთანა საბუთი, ჩვენ სამინისტროში არ მოიპოვება იმისთანა სახისმგებელი მოსამსახურე, რომელიც ჩვენ დამოუკიდებლობის და ჩვენ საელმწიფოს არსებობის წინააღმდეგ აგატაციას ეწვეოდეს. მე ისეთი საბუთი არ მაქვს და როცა მექნება, რასაკვირველია, იმის წინააღმდეგ ყველა ჩვენს მიიღებს ზომებს. რაც შეეხება კერძოდ ტიმოფეევს, ტიმოფეევი გახლავთ პირიქით იმ პირთაგანი, რომელიც სწორედ ჩვენი ორიენტაციის მომხრეა, და სამართველოს ერთგული მუშაკი არის (ხმა: მიუღდომელი მუშაკი!).

არიან აქ სხვა მეცნიერებიც, სხვა მოღვაწეებიც (ხმა: მიშენკო!) არიან

მიზინკო, მედედევი და სხვანი. მე თვითეულ მათგანზე არ ვილაპარაკებ, გახსენებთ მხოლოდ შემდეგს: ყველა ეს ჩამოთვლილი მეცნიერები-სპეციალისტები, მუშაობენ ბოტანიკურ ბაღში. მათ მეცნიერულ შრომებს იცნობენ, და სარგებლობენ არა მარტო ჩვენში, არა მარტო რუსეთში, არამედ უცხოეთშიაც. ეს, მე მგონია, საერთოდ საკმარისია იმისთვის, რომ ამ დაწესებულებას ჩვენ ყურადღებით, და სიფრთხილით მოვეპყრათ. მარტო ესაა საკმარისი, რომ ასე ყბად არ ავიღოთ ეს დაწესებულება და არა ვთქვათ, რომ ისეთ ხალხს მოუყრია თავი ჩვენს დაწესებულებაში, რომელთაც არაფერი არ ესმის, და თუ მფარველობას უწევთ მხოლოდ იმისთვის, რომ რუსები არიან, და ჩვენ დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ არიანო. ეს და სხვა ასეთი ლაპარაკი, მე სრულიად გაუგებრად მიმაჩნია. მე მგონია, რომ ეს განხრახ არის ჩადენილი, ვინაიდან თქვენ კარგათ იცით, რომ მთავრობა, საერთოდ ჩვენი მთავრობა და კერძოდ, ჩვენი უწყება, ყოველგვარ ზომებს ხმარობს, რომ ჩვენი დამოუკიდებლობა, და ჩვენი სახელმწიფოებრივი არსებობა განამტკიცონ და არ ყოფილა შემთხვევა, რომ ჩვენი უწყება გამოჰქომაგებოდა ისეთ პირებს რომელნიც ჩვენი დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ მიდიან.

მხოლოდ ეს კი არის,—მე წარსულ კრებაზე მოგახსენეთ და ეხლაც გავიმეორებ, რომ ჩვენ უწყებისთვის ბევრი სპეციალური ცოდნა არის საჭირო. სამწუხაროდ, ჩვენ ქართველებს არ გვყავს სპეციალისტები, არ გვყავს იმდენი საკუთარი ძალები, რომ ყველა ამ საქმეს გაუძღვნენ.

აქ დასახელეს მელიქიშვილი. მელიქიშვილი ცნობილი მეცნიერია რუსეთში და, რასაკვირველია, ჩვენშიაც; არ ვიცი რაზე იყო ეს დასახელება დამყარებული. მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, მე მგონია, რომ მე ოფიციალურად მივმართე, რომ დაგვხმარებოდა ჩვენ უწყების საქმეში, სწორედ ამ დაწესებულების დასაყენებლათ, რომელიც მის სპეციალობას შეეხება. აი ჩვენ გვაქვს რამოდენიეი მშვენიერად მოწყობილი ფიზიკური ლაბორატორია, და მე ვთხოვე, რომ მას ხელმძღვანელობა და ზედამხედველობა გაეწია. და მან თანხმობა განაცხად. ასე რომ ოთხ ქართველებში არიან სამეცნიერო ძალები, რომელნიც გამოდგებიან ჩვენ უწყებისთვის, ჩვენ იმათ ყოველთვის ვიხმარებთ და სამუშაოს ვაძლევთ. და როცა არ არის, მაშინ ნება მოგვეცით, რომ ჩვენ მოვიწვიოთ სხვა, უცხო ტომის ხალხი, რადგანაც მეცნიერები ყველა სასარგებლონი არიან, და შეიძლება ზოგიერთი იმაზე მეტადაც, რამდენაც გუშინ იყვნენ საჭირონი. (ტაში სოც.-დემ. მხრიდან).

თავმჯდომარე. წინადადება არის შემოტანილი, რომ ამ საკითხზე კამათი იყოს შეწყვეტილი. ვის სურს სიტყვა ამის შესახებ? ვინ არის წინააღმდეგი? (კენჭის ყრა) კამათი შეწყვეტილი გახლავთ, და სიტყვა ეძლევა მომხსენებელს.

ნლე ცინცაძე. (მომხსენებელი) მე შევეცდები, ამ საკითხს ჩამოვაშორო ისეთი ელემენტები, რომელთაც პირდაპირი კავშირი არა აქვთ და არც ჰქონიათ ამ საკითხთან.

ბ. ნუცუბიძემ მოითხოვა ჩვენგან საბუთები. საბუთი ბევრი იყო წამოყენებული და ეხლა ამ საბუთებზე მოგახსენებთ თუ კი, რასაკვირველია, სურთ ვაქვთ ეს საბუთები გაოგოთ.

წარსულ კრებაზე და დღეს სხვათა შორის ლაპარაკი იყო პრინციპებზე და ამ პრინციპიდან დავიწყით სწორეთ.

არსებობს პრინციპი პედაგოგიურ მთლიანობის დასაცავად ყველა სასწავლებლების გაერთიანებისა. არსებობს ეს პრინციპი პედაგოგიურ ლიტერატურაში. ბატონ ნუცუბიძეს უეჭველად უნდა მოხსენებოდეს, რომ რეალიზაცია

განხორციელება ჩვენი წარმოდგენით ემყარება მთლიანობის პროცესს. ცენტრის ინტეგრირებულ ნაწილში შედის აუცილებლად მეურნეობის ინტენსიფიკაცია. ამისთვის, ამ მიზნისთვის. მეურნეობის ინტენსიფიკაციისთვის, უნდა მოეხსენებოდეს ბ. ნუცუბიძეს, აუცილებლად საჭიროა სამეურნეო განათლების სასურველ დონეზე დაყენება და თავის თავად ცხადია ყველა ის. რაც უნდა შეადგენდეს ერთ მთლიან რამეს შეერთებული უნდა იყოს ერთ ორგანიზაციაში. აქედან, თავის თავად ცხადია, რომ ეს კავშირი არსებობს და ეს სრულიად გაუგებარია რად დახჭირდა ბ. ნუცუბიძეს იღუმალ კავშირზე ლაპარაკი... ბ. ნუცუბიძე ხელს აქნევს და არ ვიცი რას შეეხება ეს ხელების გაქნევა (ნუცუბიძე: ცოცხალი ვარ და ვაქნევა!) მაშასადამე პრინციპი, ტენდენცია, პედაგოგიურ მთლიანობის დასაცავად, ყველა სასწავლებლის გაერთიანებისა, მაგრამ არსებითად, მის რეალიზაცია არ ყოფილა არც ევროპაში, არც შეერთებულ შტატებში და ეს გამომდინარეობს თვით სამეურნეო სკოლებს ბუნებისაგან.

ეხლა გადავად ამ საკითხის მეორე მხარეზე.

ამ საკითხის მეორე მხარე არის სწორედ ის, რაზედაც ამბობდა მიწათმოქმედების მინისტრი, სახელდობრ: მიზან შეწონილობა. ეს მიზან შეწონილობა ამ საკითხის გადაწყვეტაში უნდა დაეცვათ. აქ იყო ლაპარაკი, რომ ჩვენ სწორედ ამით ვხელმძღვანელობდით, როდესაც განათლების სამინისტროს სამეურნეო სკოლებს ვედავებოდით. საქმე იმაშია, რომ აქ უკვე მოგახსენათ მიწათმოქმედების მინისტრმა, არსებობს აპარატი, ცენტრალური აგარარული კომისია. ამ კომისიაში, როგორც ეხლა გამოირკვეა არიან სპეციალისტები, აგრონომები, როგორც ქართველები, ისე უცხოელი. მაშასადამე ამ აგარარულ კომისიას შეუძლიან გაუწიოს ხელმძღვანელობა ამ სამეურნეო განათლებას. მაგრამ ამ აგარარულ კომისიის დანიშნულება არის არა მარტო განათლების კომისიის ხელმძღვანელობა, მისი დანიშნულება არის საერთო აგარარულ ზომების გამოუმუშავება, და თავის თავად ცხადია, რომ ეს აპარატი გადაეცეს განათლების სამინისტროს ხელში, წარმოუდგენელი არის დღევანდელ პირობებში. სულ სხვა იქნებოდა, რომ განათლების სამინისტროში არსებობდეს ასეთი აპარატი, რომელსაც შეეძლოს, მაგალითად, ამ საქმეს უხელმძღვანელოს. მე პირადად ამ აზრს დავადგებოდი, რომ, მაგალითად, ვაქრობა-მრეწველობის სამინისტროში არ არსებობდეს ისეთი აპარატი, რომელსაც შეეძლიან განათლების საქმეს უხელმძღვანელოს. მაშინ შეიძლება სხვაგვარ სკოლები გამოერთავს და გადაეცეს განათლების სამინისტროს. რადგან ეს არ გამოიწვევდა დამატებითი ხარჯს. თავის თავად ცხადია, თუ ჩვენ დავაარსებთ ასეთი აპარატი ფინანსთა სამინისტროში, ვაქრობა-მრეწველობის სამინისტროში, ეს დიდ ხარჯებს გამოიწვევს, მაგრამ აქ რომ არსებობდეს აპარატი, რომელიც სხვა მიზნებსაც ემსახურება, მაშინ შეიძლება და დარწმუნებული ვარ ეს მოხდებოდა, ჩვენ ამ საკითხის, ამ სკოლების განათლების სამინისტროში გადაცემის შესახებ არ მოვაყენებდით.

აქედან თავის თავად ცხადია, რომ ჩვენ ეს საკითხი არ გადაგვეყონდნიდავზე, რომელზედაც ვადაიტანეს, განსაკუთრებით ბ. ნუცუბიძე და დამოუკიდებელ ფრაქციის წარმომადგენლებმა.

აქ ბატონებო, სხვა მოსაზრება არსებითი არ იყო წამოყენებული, კვირველია, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში იმ მოსაზრებას, რომელიც სულ კრებაზე მოიყვანა ბ. ვეშაპელმა.

ბ. ვეშაპელი ლაპარაკობდა დეკრეტზე და დამოუკიდებელ-ნაციონალისტურ მოკრატების წარმომადგენელი სწორედ მიწის დეკრეტზე ლაპარაკობს, რა

კითხზეც უნდა ჩამოვარდეს ლაპარაკი, აუცილებლად უნდა მოიხსენიონ ეს მიწის დეკრეტი. ეს, რასაკვირველია, ადვილად ასახსნელი არის. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი დამოუკიდებლებს უწოდებენ თავიანთ თავს, ყოველ შემთხვევაში მათი არსებობა მკიდროდ დაკავშირებულია და დამოკიდებულია ამ დეკრეტზე, ამიტომ არის, რომ ესე ხშირად აგონდებათ ეს დეკრეტი.

თავმჯდომარე. ამ რიგად კამათი გათავებული გახლავთ. კენჭს უყრი, ვინ არის მომხრე, რომ მუხლობრივ განხილვაზე გადავიდეთ? გთხოვთ წაიკითხოთ პირველი მუხლი.

ნოე ცინცაძე. (კითხულობს პირველ მუხლს) 1. ყველა უწყების სკოლები, განურჩევლად ტიპისა და ხარისხისა გარდა სამეურნეო სკოლებისა, გადადის სახალხო განათლების სამინისტროს უწყებაში.

თავმჯდომარე. ვის ნებავე სიტყვა პირველი მუხლის შესახებ? არავის. გახლავთ შემოტანილი ასეთიანრი წინადადება, რომ პირველ მუხლიდან ამოშალოს სიტყვები: **გარდა სამეურნეო სკოლებისა** ეს წინადადება შემიაქვს სოციალ-ფედერალისტის ფრაქციის წარმომადგენელს. ვინ არის მომხრე, რომ ამოშალოს ეს სიტყვები? (ქვესტორს) გთხოვთ დათვალოთ. ამოშლის მომხრეა 23, წინააღმდეგი 43, რომ დარჩეს. მაშასადამე ეს შესწორება უარყოფილია.

პირველი მუხლი მიღებულია.
გთხოვთ წაიკითხოთ მეორე მუხლი.

ნოე ცინცაძე (კითხულობს მეორე მუხლს). 2. არსებული სამეურნეო სკოლები, ან რომელნიც მომავალში იქნებიან დაარსებული, — ექვემდებარებიან მიწათ-მედეგის საინისტროს.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ. მეორე მუხლი მიღებულია. კენჭს უყრი საერთოდ ამ კანონ პროექტს. ვინ არის წინააღმდეგი მიღებულია და გადაეცემა სარედაქციო კომისიას.

პირადი საკითხის შესახებ სიტყვა ეკუთვნის ბ. ნუცუბიძეს.

შალვა ნუცუბიძე. (ს.-ფ.) ბატონმა მინისტრმა ძალიან ცუდად გაიგო ის, რაც მე აქ ვსთქვი. ამის ბრალი, რა თქმა უნდა მინისტრის თავზე არ არის, ეს ინფორმატორების ბრალია. ამიტომ ამ განცხადების გაკეთებას ჩემ მოვალეობათ ვსთვლი.

უნდა განვაცხადო, რომ მე საკითხი ისე არ დამიყენებია, როგორც გადასცეს მინისტრს. ძალიან ვწუხვარ, რომ ცუდათ გადასცეს, და სამართლიანობა დაამახინჯეს. ქვეშაირთობის და სამართლიანობის აღსადგენათ, საჭიროდ ვრაც ვავიმეორო ის, რაც ვსთქვი.

მე უნდა განვაცხადო, რომ მე აქ შესახებ ტიმოფეევისა ვილაპარაკე იმდენად, რამდენადაც მხედველობაში მქონდა მინისტრის განცხადება, რომ მას ჰყავს მთელი რიგი მეცნიერებისა. ტიმოფეევი მხოლოდ ამ თვალსაზრისით გავარჩიე და არა მისი საქმიანობის და საიმედოიანობის თვალსაზრისის მხრივ. ეს ერთი. ეს უნდა ცოდნოდა ინფორმატორს.

მეორე: რაც შეეხება ბ. ქურდიანს, მე ვსთქვი, რომ საჭირო შეიქმნა, რომ საქართველოში დაარსდეს სატყეო ინსტიტუტი და საქმეს სათავეში ჩაუდგეს ბ. ქურდიანი, როგორც მკოდნე. ამას მე დავსძინე: ვშიშობ, რომ ამ საქმეს სათავეში ჩაუდგება არა ბ. ქურდიანი, არამედ ბატონა მიშჩენკო. რომ ეს ასე არის ამას გვაცნობებს ის გარემოება, რომ პროფესორმა ქურდიანმა წინააღმდეგობით მიმართა უნივერსიტეტის საბჭოს, რათა უნივერსიტეტში იყოს გახსნი-

ლი სატყეო ინსტიტუტი. აქედან, თავის თავად ცხადია, რომ მან მიწათმოქმედების სამინისტროში საამისო თანაგრძნობა ვერ მოიპოვა. ეს უნდა ვიფიქროთ, უქველად, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ არ მოგვმართავდა.

ეს მეორე.

მესამე და ყველაზედ უფრო მნიშვნელოვანი მოსაზრება, ამ პირების შესახებ ის გახლავთ, რომ მინისტრი არ შეეხო იმ პირებს, რომლებსაც მე ყველაზე უფრო შევეხე. ესენი არიან: მიშჩენკო და სოსნოვსკი.

თავმჯდომარე. უმორჩილესად გთხოვთ არსებითად საკითხს ნუ შეეხებით.

შალვა ნუცუბიძე. მე ვსთქვი: მიშჩენკოზე და სოსნოვსკიზე, რომ მათ არა აქვთ არავითარი მეცნიერული ხარისხი. ეს მინისტრმა ვერ დაარღვია, მაშასადამე აქ ჩემი დებულება ძალაში რჩება.

„მიშჩენკო აწარმოებს ჩვენ წინააღმდეგ აგიტაციას“.

ამ შემთხვევაში, მინისტრმა მხოლოდ ეჭვი გამოსთქვა. საბუთი არაფერი მოგვიყვანა. მე კონკრეტული განცხადება გავაკეთე და ინფორმატორებმა კი... (ხმაურობა. ლომთათიძე: სტენოგრაფიიდან ვნახავ და ანგარიშს ისე მოგცემთ). სჩანს ბ. ლომთათიძე, რომ ინფორმატორი თქვენ ყოფილხართ.

აგრეთვე ბოტანიკურ ბაღის ხელმძღვანელის შესახებ ერთი სიტყვა ვერ სთქვა ბ. მინისტრმა (ხმა: ეს კამათი გახლავთ) ეს გახლავთ ის სოსნოვსკი, ბატონო ნათაძე, რომელიც თანამდებობს და მეცნიერული შრომა კი სულ სხვა საკითხზე აქვს დაწერილი. ამის შესახებ კი ბატონმა მინისტრმა არაფერი სთქვა. (ხმაურობა).

თავმჯდომარე უმორჩილესად გთხოვთ არსებითად ნუ შეეხებით საკითხს. გთხოვთ განაგრძოთ.

შალვა ნუცუბიძე. ამ რიგით ი საში დებულებიდან, რომელიც განვაცხადე, ორი ყალბად იყო გაგებული და მინისტრი არ შეეხო მათ, ხოლო მესამის წინააღმდეგ ბატონმა მინისტრმა ვერაფერი საბუთი ვერ წარმოადგინა. უსათუოდ ამის ბრალი ის არის, რომ იგი გუშინ გახდა მინისტრად. (ნინიძე: თქვენ როდისღა გახდით პროფესორად?) აქ თქვენ არ მიმიღეთ.

კანონ-პროექტი პირველდაწყებითი სასწავლებლების გახსნის შესახებ.

თავმჯდომარე. შემდეგი კანონ-პროექტის მომხსენებელი ცინცაძე.

ნოე ცინცაძე. მოგეხსენებათ ბატონებო, აღმოსავლეთ საქართველო, სწავლა-გენათლების მხრივ, მეტად ჩამორჩენილია დასავლეთ საქართველოსთან შედარებით. იმ დროს, როცა დასავლეთ საქართველოში 100 მცხოვრებზე მოდის ერთი სკოლა, აღმოსავლეთ საქართველოში 500 მოდის-სზე მხოლოდ ერთი. ამიტომ კომისიამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს რასაკვირველია აღმოსავლეთ საქართველოს და ეხლავე უნდა იქნეს მიღებული ზომები, რომ, რაც შეიძლება მეტი სკოლები გაიხსნას აღმოსავლეთ საქართველოში.

თავის თავად ცხადია გათანასწორება, ამ შემთხვევაში აღმოსავლეთ საქართველოსი დასავლეთ საქართველოსთან ეხლანდელ პირობებში მეტად ძნელი იქნება, ამისთვის საჭირო იქნება, რომ ეხლავე გავველო 400 სკოლა. მაგრამ ეს ეხლანდელ პირობებში შეუძლებელია და ამიტომ შემოგვაქვს ეს კანონ-პროექტი, რომ გაიხსნას 37 პირველდაწყებით სკოლები აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეებში, და განსაკუთრებით იმ მაზრებში, რომელიც სრულიად დაშორებულია კულტურულ ცენტრისაგან, რკინის გზიდან. ასეთი

მაზრები არაა, დუშეთის, თიონეთის, გორის მაზრის ნაწილი, და აგრეთვე თელავის და სიღნაღის მაზრები. ამაში მდგომარეობს მთელი ჩვენი კანონპროექტი.

თავმჯდომარე. ვის ნებაგს სიტყვა? სიტყვა ეკუთვნის ფაღვას.

აკაკ ფაღვა (ს.-ფ.). ბატონებო, მოგეხსენებათ, რომ საყოველთაო და უფასო განათლება ეს ის სანატრელი საგანი არის, რომლისთვისაც ყველა სოციალისტური პარტიები იბრძოდნენ, მაგრამ სამწუხაროდ და სავალალოდ, დღევანდელი ობიექტური პირობები არ გვიწყობენ ხელს, რომ დაუყონებლივ ეს ზრახვანი ჩვენ განვახორციელოთ. მიუხედავად ამისა, ჩვენი განათლების სამინისტრო უკვე, შეძლების და ვეარად, შეუდგა ამ დებულების განხორციელებას შესაძლებელ ფარგლებში. დღეს ჩვენ წინაშე არის ამ სამინისტროს კანონპროექტის სასკოლო კომისიისაგან მოწონებული. მართალია, ეს კანონი სხვებით ისე არ ხორციელდება, როგორც სასურველი იყო, მაგრამ ამის მიზეზი თქვენ მოგეხსენებათ. მხოლოდ სახალხო განათლების საერთო ქსელის განხორციელებას, წინასწარ დიდი მუშაობა სჭირია და ამ მხრივ განათლების სამინისტროს დიდი მუშაობა მიმართულია კიდევ. ჩვენ დაგარჩენია ვისურვოთ, რაც შეიძლება ამ სურვილს მალე შეესხას ხორცი.

დღეს-დღეობით, მომხსენებელმა მოგითითათ იმაზე, თუ რა დიდი განსხვავება არის აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შორის განათლების მხრივ ამის მიზეზი ბევრი სყო და მათ გამოკვლევას დღეს ჩვენ არ შეუდგებით, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, ეს ფაქტია, რომ დასავლეთ საქართველოში 100 მცხოვრებლებზე მოდის ერთი სკოლა, მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოში 500 მცხოვრებლებზე ერთი. და მეორე ის, რომ ქუთაისის გუბერნიაში არის 833 სახალხო სკოლა, მხოლოდ ტფილისის გუბერნიაში 470 და მესამე კიდევ ის, რომ რიცხვი ამ კულტურულ მომუშავე არმიისა, რომელსაც დიდი მოვალეობა აწევს და რომელსაც სახალხო მასწავლებლები ეწოდება, შეადგენს ქუთაისის გუბერნიაში 1736, მხოლოდ ტფილისის გუბერნიაში 790.

აი ყოველივე ეს გვაიძულებს ჩვენ და განათლების სამინისტროს, უპირველეს ყოვლისა თავისი ყურადღება მიაქციოს ტფილისის გუბერნიას და პირველ რიგში დღესვე გაიხსნას ის კულტურულ შეგნების კერები, სადაც ეს უფრო სჭირია. და ამ მხრივ განათლების სამინისტრომ სწორედ მიაქცია ყურადღება ისეთ მაზრებს, როგორც არიან დუშეთის, თიონეთის, გორის მაზრები, ბორჯომის ხეობა. ჩვენ, რასაკვირველია, სიამოვნებით ვეგებებით ამ კანონპროექტს, ვიზიარებთ მას სავსებით და მხარს უჭერთ მის ცხოვრებაში გატარებას რაც შეიძლება დაჩქარებით, რადგანაც თქვენ ყველას კარგად მოგეხსენებათ, თუ რა მნიშვნელობა აქვს სწავლა-განათლებას.

ჩვენ ყველანი დაიმედებულნი ვართ სავსებით, რომ საქართველოს პარლამენტი შესძლებს მოკლე ხანში მთელი რესპუბლიკა სკოლების ქსელით მოფინოს და ამით საბოლოოდ განამტკიცოს და დაამკვიდროს ის თავისუფალი წყობილება, რომელიც ჩვენთვის სანატრელი და სანუკვარი არის.

თავმჯდომარე. ამ რიგად კამათი მოსპობილი გახლავთ. ვინ არის წინააღმდეგ, რომ გადავიდეთ მუხლობრივ განხილვაზე გთხოვთ ასწიოთ ხელი? გადავიდით მუხლობრივ განხილვაზე. გთხოვთ წაიკითხოთ პირველი მუხლი.

მომხსენებელი. (კითხულობს პირველ მუხლს) 1. გაიხსნას ტფილისის გუბერნიაში 37 ახალი პირველ-დაწყებითი სკოლა.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი ამ მუხლისა? არავინ. მაშასადამე ეს მუხლი მიღებულია.

გთხოვთ წაიკითხოთ მეორე მუხლი.

მომხსენებელი (კითხულობს მეორე მუხლს). 2. გაიხსნას ახალი კომპლექტი 13 ბრავალ რიცხვიან სოფლის სკოლაში.

თავმჯდომარე. ვის სურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ. მუხლი მიღებულია. გთხოვთ წაიკითხოთ შემდეგი მუხლი.

მომხსენებელი (კითხულობს მესამე მუხლს). 3. გაეხსნას განათლების სამინისტროს კრედიტი ახალ სკოლების და კომპლექტების შესანახავად ას ოცდაერთი ათასი ოთხას ორმოცი (121,440) მანეთი.

ნება მომეცით გადავიდე ხარჯთ-აღრიცხვაზე. და თუ ის მიღებული იქნება, მაშასადამე მიღებული იქნება მესამე მუხლი.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი, რომ გადავიდეთ ხარჯთ-აღრიცხვაზე? არავინ. გთხოვთ წაიკითხოთ ხარჯთ-აღრიცხვა.

მომხსენებელი (კითხულობს) ხარჯთ-აღრიცხვა პირველ დაწყებითი სკოლებისა. მასწავლებელი ახალი სკოლისა 37. ჯამაგირი წლიურად თვითეთლს 4,800 მან., ჯამაგირი წლიურად ყველას 177,600 მან., ყველას სექტემ. პირველიდან წლის დამლევამდე 59,200 მან.

მოსამსახურე 37. ჯამაგირი წლიურად თვითეთლს 120 მ., ჯამაგირი წლიურად ყველას 4,440 მან., ყველას სექტემბრ. პირველიდან წლის დამლევამდე 1,480 მან.

სამეურნეო ხარჯი 37 სკოლისათვის ჯამაგირი წლიურად 8880 მ. ყველას სექტემ. პირველიდან წლის დამლევამდე 2,960 მან.

37 სკოლის მოსაწყობად ყველას სექტემ. პირველიდან წლის დამლევამდე 37,000 მან.

მეორე მასწავლებელი უკვე მომქმედ სკოლაში 13. ჯამაგირი წლიურად თვითეთლს 4,800 მან., ჯამაგირი წლიურად ყველას 62,400 მან., ყველას სექტ. პირველიდან წლის დამლევამდე 20,800 მან.

სულ ჯამაგირი წლიურად ყველას 253,320 მან., ყველას სექტ. პირველიდან წლის დამლევამდე 122,440 მან.

თავმჯდომარე ვის სურს სიტყვა ხარჯთ-აღრიცხვის შესახებ? არავის. მაშასადამე მესამე მუხლი მიღებულია. ეხლა კენჭს უყრი საერთოდ კანონ პროექტს. ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ. მაშასადამე კანონ-პროექტი მიღებულია და გადაეცემა კომისიას.

შემდეგი მომხსენებელი დიომიდე თოფურიძე.

საფინანსო კომისიის დადგენილება შაქარზე ერთდროულ გადასახადის დაწესების კანონ-პროექტის უარყოფის შესახებ.

დიომიდე თოფურიძე. ფინანსთა უწყებამ შემოიტანა კანონ-პროექტი შაქარზე ერთ დროული გადასახადის დაწესების შესახებ. სამინისტროს აზრით უნდა იყოს შემოღებული ერთი მანეთი გირვანქაზედ, რადგანაც, როგორც მოგეხსენებათ, ჩვენ მეტის მეტად შევიწროებული ვართ-და, რასაკვირველია უნდა ვეძიოთ ყოველნაირი სახსარი, რომ რამენაირად ჩვენს ხაზინას ფული შემოვიდეს.

მაგრამ კომისიამ ვერ ცნო მისაღებად ეს კანონ პროექტი და აი რა მოსაზრებით: შაქარი არის სწორედ ისეთი საქონელი, რომლის გაძვირება, რომელზედაც ფასის შიმატება, ისეთივე ძნელია, როგორც პურზე და სხვა საქო-

ნელზე. ამიტომ კომისიამ უარყო ეს კანონ-პროექტი და გადასწყვიტა უკანვე დაებრუნებია იგი, როგორც მიუღებელი.

ეხლა გამოირკვა, რომ თურმე სამინისტრო უკვე ახდევინებს მანეთს ზედმეტს, და შემოსავალი უკვე დეპოზიტშია შეტანილი. მაშინ, როდესაც ჩვენ კანონ-პროექტი გადმოგვცეს ჩვენ არ გვქონდა ეს ცნობა, რომელიც ეხლა არის. და ამის შესახებ კომისიას მსჯელობა არ ჰქონია, თუ როგორ მოექცევა საფინანსო უწყება უკვე აღებულ გადასახადს, რომელიც უკვე დეპოზიტშია შეტანილი. ყველა ამ მოსაზრების გამო, საფინანსო კომისიის სახელით მოვითხოვ, რომ ეს კანონ-პროექტი უკანვე იქნას დაბრუნებული.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის ბ. ფინანსთა მინისტრს ეურულს.

ფინანსთა მინისტრი გიორგი შურული. ბატონებო, მე ჩემს თავს ნებავე მიეცემ განეცხადო, რომ ვერ დავეთანხმები იმ მოხსენებას, რომელიც ეხლა იყო წარმოთქმული, საბიუჯეტო-საფინანსო კომისიის წარმომადგენლის მიერ.

მთავრობამ, როდესაც ეს კანონ-პროექტი შემოიტანა აქ, არ ჰსურდა, მას სახეში არ ჰქონდა ამ კანონ-პროექტით დაეკანონებინა ისეთი გადასახადი, რომლის უარყოფა შემდეგში შეუძლებელი ყოფილყო. პირიქით, მთავრობა საესებით იზიარებს იმ აზრს, რომელსაც ადგია თითქმის ყველა აქ მყოფი პარტია, რომ არა პირდაპირი გადასახადი არ უნდა იყოს შემოღებული ან სრულიად, ან ძალიან იშვიათად უნდა იყოს მიმართული მისდამი ჩვენი ყურადღება. მაგრამ, ვინაიდან ჩვენ გავითვალისწინეთ ჩვენი აწინდელი ფინანსური მდგომარეობა, და ვიცით ის აუარებელი ხარჯები, რომელიც მოაღის ჩვენს სახელმწიფოს, ამ ჟამად ჩვენ ვერ ვცანით შესაძლებლად უარი ვსთქვათ ანაირ არაპირდაპირ გადასახადზე, რადგანაც ეს, ყოველ შემთხვევაში, გვიქადის ასე თუ ისე საკმაო თანხის აღებას სახელმწიფოს ხაზინისათვის, რომელიც ჩვენს უმწეო მდგომარეობას მართლა დახმარებას აღმოუჩენს. ჩვენ ვფიქრობდით, რომ თუ ვიქონიებთ მხედველობაში მხოლოდ იმ ჯაშს შაქრისას, რომელიც ამ კანონ-პროექტის შედგენის დროს გვქონდა მიღებული, ყოველ შემთხვევაში ეს ჯამი შაქრისა მოგვცემს 2 მილიონ 800 ათას მანეთს. და ჩვენთვის ეხლა, როდესაც წყარო შემოსავლისა ძალიან ნაკლებია, თქვენ დამეთანხმებით, უარის თქმა ამ 2 მილიონ 800 ათასზედ სრულიად უდროო იქნებოდა.

რასაკვირველია, როდესაც დაგვიდგება ისეთი დრო, როცა შევძლებთ სხვაგან გამოვნახოთ წყარო ხაზინის შემოსავლისა, სულ პირველნი ჩვენ ვიტყვით უარს აი სწორედ ასეთ არაპირდაპირ გადასახადებზე, რომელნიც ეხება ისეთ ნივთს, ისეთ საგანს, რომელიც შეადგენს ხალხის პირველმოთხოვნილებას.

ამ ნაბიჯის გადადგმა ჩვენ გაგვაბედვინა კადევ იმ გარემოებამ, რომ ეხლა, იმ ხანაში, რომელსაც ჩვენ განვიცდით დღეს, ერთგვარი შეფასება მოხდა ამ დარგში, ფული დაგროვდა იქ, სადაც წინად არ გვეგულებოდა, და სადაც ფული იყო, სწორედ ისინი განიცდიან საჭიროებას. ასე რომ არ არის მართალი საფინანსო კომისიის მოსაზრება, თითქოს ეს დაბადებს დიდს უქმაცოფილებას მისსაში და არ აანაზღაურებს ფულის შემოსავალს. ამ ჟამად მაინც ამ შიშს ადგილი არ უნდა ჰქონდეს. დღეს ჩვენ ისეთ ხანას განვიცდით, როდესაც, თქვენ ეს ჩემზე ნაკლებ არ იცით, სწორედ იქ არის ფული დაგროვილი, სადაც არ იყო, და თითო გირვანქაზე ერთი მანეთი გადასახადის დადება, როდესაც ეს მანეთი დაკუმულია, სრულიად უმნიშვნელო და მისაღები არის.

საბიუჯეტო კომისიის მომხსენებელმა თქვენ მოგახსენათ, ვინაიდან ეს სწორედ ის ხანა იყო, როდესაც ახალი განაწილება შაქრისა ხდებოდა. ჩვენ უკვე შემოვიღეთ ეს, მით უმეტეს, რომ შაქარზედ ფასის დამატებამ არავითარი

უქმყოფალება ჩვენს საზოგადოებაში არ გამოიწვია. ეს ფული დეპონირებული არის შენახული და ჩვენ ველით დღითი დღე, როდის დააკანონებთ და მაშინ მხოლოდ შევიტანთ ჩვენ მას ხაზინაში. ეს ცდა აგრეთვე პირდაპირ არის მიჩვენებული იმისა, რომ აქ არაფერი ისეთი არ მოხდება, რომელსაც შეეძლო გამოეწვია რაიმე უქმყოფილება ჩვენ საზოგადოებაში. თუ ჩვენ ამ პირველ ხანაში, როდესაც ჩვენ სახელმწიფოს ვაწყობთ, უარს ვიტყვით ასეთ გადასახადზე მაშინ როდესაც ჩვენ ბიუჯეტის შედგენა მოგვინდება ველარ ვნახავთ წყაროს ბიუჯეტის შესადგენად. ხაზგასმით უნდა მოვითხოვო, რომ ამაზედ მაინც უარი არ სთქვათ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს იქნება მომასწავებელი იმისა, რომ საზოგადოდ თქვენ გვერდს აუხვევთ არაპირდაპირ გადასახადს თუ ჩვენ ისე ვილაპარაკეთ, რომ ჩვენს ხალხში ეს გადასახადი უქმყოფილებას გამოიწვევსო, მე უნდა მოგახსენოთ, რომ არც ერთი გადასახადი არ მეგულება, რომელიც უქმყოფილებას იწვევდეს ფართე საზოგადოებაში, მაგრამ ჩვენ ამაზე დამყარება ხომ არ შეგვიძლიან. საზოგადოდ, როდესაც ჩვენ ბიუჯეტის და ხარჯის გაძღოლას შეუდგებით, დავინახავთ, რომ საბიუჯეტო საფინანსო უწყებას მხოლოდ ორი საშუალება ექნება: ერთი — გადასახადების აკრეფა და მეორე, როდესაც ეს არ გვეყოფა, სესხის აღება. როგორც ერთ მხრივ, ისე მეორე მხრივ, რაც ბუნებრივია პირველ ხანაში, ჩვენთვის ძალიან მძიმე მდგომარეობა არის და ამიტომ ყოვლად შეუძლებელია, რომ იმ მოსაზრებით, თითქოს მას შეუძლიან გამოიწვიოს ხალხში რაიმე უქმყოფილება, ჩვენ უარყოთ ეს კანონ-პროექტი.

გაიხსენეთ, ბატონებო, რომ არც ერთი სახელმწიფო, სადაც საუცხოოდ აქვთ გათვალისწინებული ის თეორეტიული მოსაზრება, რომ არა პირდაპირი გადასახადები არ უნდა იყოს შემოღებული, არც ერთი სახელმწიფო არ არის ისეთი, რომელიც ასეთ გადასახადს არ ახდევინებდეს. დიდ სახელმწიფოს აიღებთ, საშუალოს, თუ პატარა სახელმწიფოს, სულ ერთია, სუყველა ერთნაირად იღებს ამ გადასახადს ისე, როგორც ჩვენში. რუსეთში მაგალითად ამნაირი გადასახადი მთელი შეროსავლის 50—55% უდრის.

ჩვენ სტატისტიკის მიხედვით ვიანგარიშეთ, რომ ერთ სულზედ იხარჯება 15 გირვანქა შაქარი. ამ მხრით, რასაკვირველია, რუსეთი უკიდურეს ზომებს მიმართავდა, ისეთ ზომებს, რომ თავის ხალხს უფრო ძვირად აძლევდა ზოგიერთ საგნებს, მაგალითად, შაქარს. იმ დროს, როდესაც რუსეთის ხალხი მხოლოდ 15 გირვანქას ხარჯავდა სულზედ, ინგლისში სულზე 90 გირვანქა იხარჯებოდა თითო სულზედ. ეს ხდებოდა არა იმიტომ, რომ ინგლისელებს უფრო უყვართ ტკბილი ჩაის დალევა, არამედ იმიტომ, რომ სწორედ რუსეთში იყო ისეთი მდგომარეობა, როგორსაც ჩვენ განვიცდით, — რომ ერთი ორად, ერთი ათად, უფრო ძვირად იყიდებოდა შინ, რუსეთში ვიდრე უცხოეთში. ჩვენ სამინისტროს სრული იმედი აქვს, რომ როდესაც მოწესრიგდება ჩვენი საქმე, საქონლის გაცვლა-გამოცვლა რუეთთან, ჩვენ, როგორც უცხო სახელმწიფო, დავიჭერთ ისეთივე კავშირს, როგორც სხვა უცხოელი სახელმწიფო. და თუ ეს ესე არ მოხდა, ჩვენ უსათუოდ სხვა გზას მივმართავთ. თუ ეს ასე მოხდა, საქართველოში შაქარს შემოვიტანთ, რომელსაც უფრო იაფად შევიძენთ, როგორც უცხოელი სახელმწიფო, ვიდრე შიგ რუსეთში. ესლა კი 14 გირვანქა კი რომ არ ვიანგარიშოთ, რო ვიფიქროთ, რომ ჩვენი ხალხი მხოლოდ 7 გირვანქას ხარჯავს, მაშინ მოვა ამ თითო მანეთის დამატებით გირვანქაზედ, შემოსავალი არა ნაკლებ 14 ჰილიონისა.

რასაკვირველია, თუ დრო შეიცვალა და ჩვენმა ფულმა აიწია და ისეთი

მდგომარეობა არ იქნა, როგორც დღეს არის, საფინანსო სამინისტროს უწყება დაუყოვნებლივ შევა მოხსენებით მთავრობასთან, რომ ეს მანეთი იყოს შემცირებული, მაგრამ იმის და მიხედვით, რა მდგომარეობასაც დღეს ჩვენ ვხედავთ ეს მანეთი ისე არ არის გადამეტებული და არც არის ისეთი გადასახადი, ველსაც შეუძლიან ჩვენ ხალხში რამე უკმაყოფილება, რამე მღელვარება მოიტონოს. აკი მოგახსენეთ, რომ ეს ცდა, რომელზედაც ეხლა მოგახსენეთ საუბოვო მაჩვენებელია იმისა, რომ ხალხმა მიიღო და სწორედ ამ მხრივ შეხედდა ამ საკითხს და ეხლა თუ თქვენ უარს იტყვიან ამ გადასახადზე, საფინანსო უწყება იძულებული იქნება გადასინჯოს მთელი წყება კანონებისა, რომელიც მან შეამზადა. მაშინ არა თუ საკმარისი იქნება უარყოთ ანაიჩი კანონ-პროექტი, მაშინ იმასაც გვაჩვენებთ თუ რა გზას მივმართოთ და რა გზა მოვიპოვოთ შემოსავალი. ჩვენ სხვა გზა ვერ ვიპოვეთ, ეს არის გზა გადასახადისა, როგორც პირდაპირისა, ისე არა პირდაპირისა; ეს არის ერთად-ერთი სისტემა, რომლის კენაც ჩვენ მოგიწოდებთ,—ეს არის დროული გადასახადი გამოწვეული იმ მდგომარეობის აწონ-დაწონით, რომელშიაც ჩვენ ვიმყოფებით.

ჩენის აზრით ეს თქვენთვისაც მასალები უნდა იყოს და ამიტომ მოვითხოვთ, რომ პარლამენტმა არ უარჰყოს ეს კანონ-პროექტი და მიიღოს.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის პარლამენტის წევრს რევაზ გაბაშვილს.

რევაზ გაბაშვილი (დამ. ერ. დემ.). ბატონებო, სრულიად გასაკვირი არ არის ჩენი მთავრობისაგან დღევანდელი კანონ-პროექტის შემოტანა. იმიტომ, რომ ასეთი მთავრობისაგან არც უნდა მოველოდეთ უკეთეს. ის მთავრობა, რომელიც ჩენი ფინანსური გაუმჯობესების ერთად ერთ წყაროს, საშუალებას ხედავს არა პირდაპირ გადასახადში და იმაზე მეტი ვერაფერი ვერ მოუგონია, რომ შეაჩარხე, ამ პირველ მოთხოვნების საგანზე კიდევ ერთი მანეთი გადასახადი დაადოს, მე მგონია იმ კანონ-პროექტის ძალით უნდა იყოს დასჯილი, რომელიც ჩვენ ამ მივიღეთ სპეკულიაციის წინააღმდეგ.

ბატონებო ერთად-ერთი სანოვაგე, რომელიც აქვს ჩვენ მთავრობას, რომელიც ხელში უჭირავს მას არის შეაჩარი, და რადგანაც შეაჩარი ყველას უჭირს, ამიტომ ბატონი მინისტრი გვეუბნება: „ჩვენ მოვიტყუეთ ისე, როგორც იქცევიან ყველა უბრალო სპეკულიანტები, ყველა უბრალო ვაჭრები. ხალხს უჭირს შეაჩარი, შეაჩარი ცოტაა და რა უჭირს, რომ ერთი მანეთი დაუმატოთ“-ო.

— ბატონებო, რა უჭირს, რომ ხუთი მანეთი დაუწატოთ? მეც და თქვენც 15 მანეთად ვყიდულობთ შეაჩარს, შეგვიძლიან ვიყადოთ ოც მანეთადაც, შეიძლება და ყიდულობენ კიდევ. მაგრამ ნუ თუ იმიტომ, რომ ხალხი ყიდულობს და აჯანყებას არ ახდენს, არ ახდენა აჯანყებას იმიტომ, რომ უნაჩი აღარ აქვს აჯანყებისა,—რადგან რომელ ერთისთვის მოახდინოს აჯანყება; პურისთვის, შეაჩარისთვის, ხორცისთვის, თუ რისთვის?

რაკი ხალხი აჯანყებას არ ახდენს და მღელვარებას არ იწვევს, ამიტომ გადასახადი უნდა მოუმატოთ,—აი ერთად-ერთი საბუთი, ერთად-ერთი მოსაზრება. რადგანაც ეს მღელვარებას არ გამოიწვევს, ამიტომ შეიძლება დავადოთ ერთი მანეთი გადასახადი შეაჩარზეო. თუ ჩვენ სამინისტროს აკლია ფული და მას უნარი და ნიჭი არა აქვს, რომ გამოსძებნოს, შეიძლება ამაზე სხვა დროს ვილაპარაკოთ, მაგრამ ექსპლუატაცია იმ მდგომარეობისა, რომელშიაც ჩვენ ვართ, ეს ნამდვილი წმინდა სპეკულიაცია და ექსპლუატაცია არის და ეს ხდება მხოლოდ იმიტომ, რომ, როგორც ხედავთ ყოველ დღე და როგორც დანახავთ მომავალში, ჩვენ სამინისტროს არავითარი შემოქმედების

უნარი არა აქვს იმისთვის, რომ გამოცდებნოს წყარო იმ ფინანსიურ ხასიათსადაც რომელიც ჩვენ სახელმწიფოს არა აქვს.

თქვენ, ბატონო, პარლამენტის წევრო 130 კაცი ხართ. მოიგონეთ ერთი რამ, ერთი იმისთანა წინადადება ჩვენი ფინანსთა მინისტრისა, რომ გამოენახოს ასეთი საშუალება ჩვენი სახელმწიფოსთვის. ასეთი შემთხვევა არ ყოფილა, ერთი შემთხვევა იყო, როდესაც მან მოიგონა ერთი საშუალება, ერთი სახსარი ეს იყო 80 მილიონი, რომელიც მან საქართველოსთვის გამოსცა და თათრებს და სომხებს დაუდო წილი იმ ანგარიშით, რომ შეიძლება მათ გროშიც არ მოგვეცენ და თუ ჩვენ ასეთი გზით ვიარეთ, იმ გაჭირვებით თუ ვისარგებლეთ, რომელიც ჩვენ ხალხში არის და დავადეთ ერთი პატარა მანეთი, ერთ პატარა გირვანქას, მაშინ ჩვენ შევქმნით მთლად აუტანელ მდგომარეობას.

ბატონებო, თქვენ სახელმწიფოს საწყობებში ზოგიერთი სხვა ნივთებიც არის. თუ კი ასეთი მდგომარეობა არის, რომ უნდა ჩვენი ფინანსები შევამსოთ, მაშინ, ბატონებო, ვინ გვიშლის ხელს ყველაფერი, რაც სახელმწიფოს აქვს საწყობებში: მაგალითად, საცვლები, ფეხსაცმელი, ტანსაცმელი, ცხენის ნალები გამოვიტანოთ და მამასახლად გავყიდოთ. რასაკვირველია, ფინანსთა სამინისტროს სალარო გაივსება, მაგრამ ვაი ამ სალაროს გავსებას, რადგან ვიცით ეს უდავო არის, რომ უბირველეს ყოვლისა არ უნდა დაცალიერდეს მთელი ხალხის სალარო. როდესაც მინისტრი ჩვენ ამას გვირჩევს, ჩვენ სწორედ ამისთანა მდგომარეობაში გვაყენებს, რომ გვაცარიელებინებს ხალხის სალაროს.

რაც ჩვენი დამოუკიდებლობა გამოცხადებულა, უკვე ექვსი თვე არის, მე შეიდე თვია. ამ ხნის განმავლობაში ჩვენი მინისტრი გარდა იმისა, რომ არ მოუფიქრებია არც ერთი საშუალება სალაროს გამდიდრებისთვის, სრულიად არ უფიქრია იმისთვის, რომ მატემატიკურად გამოენგარიშა რა გვაქვს შემოსავალი და რა იქნება გასავალი. ესეც ვერ მოუხებრებია ამდენი ხნის განმავლობაში და რა გასაკვირველია, რომ ამისთანა მინისტრი ვერ შესძლებს, ვერ გამოიხავს საშუალებას, რომლითაც უნდა შეავსოს თავისი რესურსები.

მე ვამბობ, უტეგორიულად და ამ შეხედულებისა უნდა იყოს, მე მგონია ყველა პარლამენტის წევრი, რომ როდესაც პარლამენტში ასეთი ზომებით მოდიან, მე პირდაპირ გულახდილად უნდა ვსთქვა, რომ მე ეს მიმაჩნია სრულიად მოუთმენელ მდგომარეობად.

პარლამენტის წევრებისთვის და პარლამენტის მოსამსახურეებისთვის ქნიან ისეთ მდგომარეობას, რომ შეუძლიანთ შეიძინონ პური, შაქარი, შება და სხვა ნაკლებ ფასებში, ვიდრე კერძო პირებს. ასეთი ანორმალური მდგომარეობა არის, რომ პარლამენტის წევრები თავისთვის რაღაცა პრივილეგიებს ქმნიან, და აი ამ დროს ფინანსთა მინისტრი შემოდის და ამბობს, რომ პარლამენტმა უნდა მიიღოს ისეთი კანონ პროექტი, რომლის საშუალებით პარლამენტის გარეშე მდგომ ხალხს მარტო იმიტომ, რომ იპათ არა აქვთ საშუალება, რომ პარლამენტის წევრნი იყვნენ, დავადოთ უხარჯი იმისთანა სანოვაცეზე, რომელიც ყველამ იცის რომ 90% ამ სანოვაციას ვერც წოდებულნი ექსტრაქტი აქვს. აი ასეთ სანოვაცეს, როველიც ერთად ერთი არის საქართველოში დარჩენილი, თურმე თუ მინისტრის ანგარიშით ვიხელმძღვანელებთ, 2 მილიონი 800 ათასი უნდა დაეღოს გაყიდვის დროს. მე ეს პირდაპირ აღმამოფოთებელ მდგომარეობად მიმაჩნია. ყოვლად შეუძლებელია, რომ პარლამენტმა ასეთი გადასახადი მიიღოს, და ამიტომ მე ვემზრობი კომისიას იმ მხრივ, რომ ეს კანონ-პროექტი არა თუ გადადებული იქნეს, არამედ სრულიად მოისპოს.

თავმჯდომარე. სიტყვა ეკუთვნის პარლამენტის წევრს გრიგ. რცხილაძეს.

გრიგოლ რცხილაძე. მოქალაქენო, პარლამენტის წევრო! იმ სიტყვაში, რომელიც თქვენ მოისმინეთ მომხსენებელისაგან და ფინანსთა მინისტრისაგან, ჩვენ ყურადღებას ერთი განცხადება იპყრობს. ის, რომ უფრო ადრე, ვიდრე ჩვენ საკანონმდებლო დაწესებულებაში, ჩვენს პალატაში შემოიტანდნენ ამ კანონ-პროექტს, რომელიც ფინანსთა საპინისტრომ გადმოსცა პარლამენტის მოსაწესრიგებლად, ვიდრე ეს კანონ-პროექტი მოწონებული იქნებოდა პარლამენტის მიერ უკვე თანახმად ამ კანონ-პროექტისა ახდევინებენ ზაქს თითო გირვანჯა შაქარზე, თითო მანეთს.

თქვენ მოგეხსენებათ საბიუჯეტო-საბაჟო უფლება უპირველესი და უთუო უფლება პარლამენტისა. თქვენ იცით, რომ თითქმის ყველა ქვეყნებში პარლამენტი გაიზარდა დიდ სახელსწიფოებრივ ძალათ სწორედ იმიტომ, რომ მას მაგრად უჭირავს თავის ხელში საბიუჯეტო უფლება. ჩვენ კი ვხედავთ, რომ ჩვენი მთავრობა ამას ნაკლებ ყურადღებას აქცევს. აქ მე უნდა პატარა შესწორება შევიტანო, — ეს არ არის ბრალი პირადად ფინანსთა მინისტრისა, არამედ, ჩვენის შეხედულებით, ეს არის ბრალი მთელ მთავრობისა, რადგანაც მისი გადაწყვეტილებით ახდევინებენ ბაქს უფრო ადრე, ვიდრე პარლამენტი ამას მოიწონებდა.

უნდა მოგახსენოთ, რომ თქვენ თუ ეს პრეცედენტი დასტოვით უყურადღებოდ, ამით ჩვენ ხელიდან უშვებთ იმ უფლებას, რომელიც უნდა შეადგენდეს და შეადგენს ყველა სახელმწიფოს ფუძეს.

ეს მოსაზრება, რომელიც თქვენ მოისმინეთ, ვითომ სასურველი იყოს ამ კანონ-პროექტის დაბრუნება საფინანსო კომისიაში ხელახლათ გადასასინჯათ, ეს მოსაზრება თუ მისაღებია მხოლოდ ერთი მხრით, იმ მხრით, თუ როგორ დაუბრუნდეს იმათ, ვისაც უკანონოა გადაახდევინეს ეს მანეთები, როგორ დაუბრუნეთ ეს უკანონო გადახდილი ფული, რადგანაც არავისგან, არც ერთ კერძო პირისგან არ არის შესაწყნარებელი უკაენოთ ფულის გადახდა. მით უმეტეს არ არის შესაწყნარებელი, რომ უკანონოთ ფული ახდევინოთ მთავრობის დადგენილებით. (ხმა: ათი წლის კატორღა).

არსებითათ მე ვიზიარებ სრულიად იმ მოსაზრებას, რომელიც აქ იყო გამოთქმული. მე ვფიქრობ, რომ შაქარზე გადასახადის დაწესება არაფერს სარგებლობას ჩვენ ბიუჯეტს არ მოუტანს, და მისაღები არ არის. ჩვენი ბიუჯეტი წლიურად თითქმის 600 მილიონს უდრის, და თუ მოუყარეთ თავი იმ გაფანტულ ცნობებს, რომელიც ჩვენ გვაქვს, ეს შეადგენს 600 მილიონ მანეთზე მეტს. თავის თავად ცხადია ამ 2 მილიონ მანეთს, რომელიც შეიძლება შაქრის დაბაჟით აიღოს ფინანსთა უწყებამ, ამას ისეთი მნიშვნელობა ექნება, როგორც წვეთს წყალში. ჩვენი მინისტრი ვერ გააჯანსაღებს, თავის თავად ცხადია, აზინის მდგომარეობას.

თითონ ფინანსთა მინისტრი გვეუბნება, რომ იგი არ იზიარებს იმ წესით, ბაქს შემოღებას, ამას ბრძანებს და მიუხედავად ამისა მაინც ბაქს კანონ-პროექტს ადგენს. ეს იმის მომასწავლებელია, რომ მთელი სისტემა ჩვენი საფინანსო ცხოვრებისა თხოულაბს საერთოდ დაყენებას და საერთოდ გადაწყვეტას. ასე ნაწილობით თუ შეადგინა ჩვენმა პარლამენტმა, ან ფინანსთა მინისტრმა ჩვენი გადასახადების კანონები, მე ღრმით დარწმუნებული ვარ, რომ ეს მოახდენს ყოველნაირ პრინციპების დარღვევას და საქმეს კი მაინც ვერ უშველის.

შაქარი პირველი საკიროების საგანია, განსაკუთრებით შაქარს მნიშვნელობა ეძლევა. ეხლა თქვენ მოგეხსენებათ, რომ სოფელში მოღებულა ავადმყოფობა და სოფლის ხალხი თითქმის სწყდება ბევრგან. სოფლად საშინელი უბედურება ტრიალებს: ავანტყოფობა მიძინვარებს, და არა აქვთ არც წამალი, არც ექიმი. ვისაც კავშირი აქვს სოფელთან იცის, რომ სოფლის ხალხისთვის ერთათ ერი წამალი, რომელიც მისთვის ხელმისაწვდომია, და რომელსაც ის ხმარობს ეს არის ჩაი, და იმის მაგიერ, რომ ხალხს მიაწოდოთ ჯანსაღობისთვის დახმარება, მიაწოდოთ ექიმების რაზმი, გაუზავნოთ ან წამალი, ან შაქარი, ამის მაგიერ თქვენ გნებავთ ფინანსთა მინისტრის მოწოდებით უფრო დაბეგრეთ შაქარი.

მე მგონია, რომ პარლამენტი, ჩვენი დემოკრატიული პარლამენტი, არასოდეს არ მიიღებს ამ კანონ-პროექტს.

მე სრული იმედი მაქვს, რომ ახლო მომავალში ფინანსთა მინისტრი იძულებული იქნება ბიუჯეტის საკითხი საერთოდ დასვას და მაშინ შესაძლებელი გახდება ფინანსთა სამინისტრომ პარლამენტთან ერთად გამოიხატოს ისეთი გზა და ისეთი ზომები, რომელიც გვიხსნის გაჭირვებიდან და ასეთი ზომები, როგორც არის პირველ საკიროების საგნების დაბეგრვა, მაშინ საჭირო აღარ იქნება.

მე წინააღმდეგი ვარ, რომ კამისიას ხელ ახლად დაუბრუნდეს ეს კანონ-პროექტი გადასაშინჯად. მე ამის მომხრე ვარ მხოლოდ იმიტომ, რომ გამოირკვეს საკითხი, როგორ დაუბრუნდეს ფული იმათ, ვისაც უკანონოთ გადაახდევინეთ.

თავმჯდომარე. მე კენჭს უყრი ამ წინადადებას. რეგლამენტის ძალით მოგეხსენებათ, რომ ასეთი საკითხი, რომ უკან დაუბრუნდეს კომისიას კანონ-პროექტი ყოველთვის შესაძლებელია.

ასეთი აზრისა არის მომხსენებელი, რომ კომისიას დაუბრუნდეს. მე კენჭს უყრი. ვინ არის მომხრე, რომ ეს კანონ-პროექტი უკან დაუბრუნდეს კომისიას, გათხოვთ ასწიოთ ხელი? ამ რიგად ეს კანონ-პროექტი დაუბრუნდება კომისიას.

კანონ-პროექტი სახაზინო პალატის გაუქმებისა და გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველოს დაარსების შესახებ.

პეტრე ქავთარაძე. ბატონებო, ეს კანონ-პროექტი ფინანსთა მინისტრის მიერ წარმოდგენილი შეეხება სახაზინო პალატის გაუქმებას, და სახაზინო სამმართველოს დაარსებას. როგორც მოგეხსენებათ საქართველოს რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ორი პალატა არსებობდა—ტფილისის გუბერნიისა ზაქათლის ოლქისა და ქუთაისის გუბერნიისა სოხუმის ოლქით. ქუთაისის გუბერნიის სახაზინო პალატაში შედიოდა აგრეთვე ბათუმის ოლქი.

ეხლა ამ კანონ-პროექტით უქმდება ტფილისის და ქუთაისის სახაზინო პალატები და არსდება ტფილისში გადასახადისა და სახელმწიფოს ხაზინის სამმართველო.

სამმართველო შესდგება ოთხ განყოფილებისაგან. მათი უახლოესი ხელმძღვანელობა ეკუთვნით ამ განყოფილებათა გამგეებს. სამმართველო ვალდებულია, რომ რესპუბლიკის მთელ მიწა-წყალზე გადაწყვიტოს და აწარმოვოს ის საქმეები, რომლებიც მოქმედი კანონებით სახაზინო პალატის ხელში იყო. სამმართველო ვალდებულია აგრეთვე თავს იღვას გუბერნიის სამმართველოს მოვალეობა იმ ქონების აღწერა - შეფასებისა და საჯაროდ გაყიდვისათვის რაზმედაც უდავო წესით დარჩენილდა ასაკრები გადასახადი. სახაზინო

შაქარი პირველი საჭიროების საგანია, განსაკუთრებით შაქარს დიდ მნიშვნელობა ეძლევა. ეხლა თქვენ მოგეხსენებათ, რომ სოფელში მოდებულა ავადმყოფობა და სოფლის ხალხი თითქმის სწყდება ბევრგან. სოფლად საშინელი უბედურება ტრიალებს: ავანტყოფობა მძინვარებს, და არა აქვთ არც წამალი, არც ექიმი. ვისაც კავშირი აქვს სოფელთან იცის, რომ სოფლის ხალხისთვის ერთათ ერი წამალი, რომელიც მისთვის ხელმისაწვდომია, და რომელსაც ის ხმარობს ეს არის ჩაი, და იმის მაგიერ, რომ ხალხს მიაწოდოთ ჯანსაღობისთვის დახმარება, მიაწოდოთ ექიმების რაზმი, გაუგზავნოთ ან წამალი, ან შაქარი, ამის მაგიერ თქვენ გნებავთ ფინანსთა მინისტრის მოწოდებით უფრო დაბევროთ შაქარი.

მე მგონია, რომ პარლამენტი, ჩვენი დემოკრატიული პარლამენტი, არასოდეს არ მიიღებს ამ კანონ-პროექტს.

მე სრული იმედი მაქვს, რომ ახლო მომავალში ფინანსთა მინისტრი იძულებული იქნება ბიუჯეტის საკითხი საერთოდ დასვას და მაშინ შესაძლებელი გახდება ფინანსთა სამინისტრომ პარლამენტთან ერთად გამოიხატოს ისეთი გზა და ისეთი ზომები, რომელიც გვიხსნის გაჭირვებიდან და ასეთი ზომები, როგორც არის პირველ საჭიროების საგნების დაბეგვრა, მაშინ საჭირო აღარ იქნება.

მე წინააღმდეგი ვარ, რომ კამისიას ხელ ახლად დაუბრუნდეს ეს კანონ-პროექტი გადასაშინჯად. მე ამის მომხრე ვარ მხოლოდ იმიტომ, რომ გამოიჩვენოს საკითხი, როგორ დაუბრუნდეს ფული იმათ, ვისაც უკანონო გადაახდევინეთ.

თავმჯდომარე. მე კენჭს უყრი ამ წინადადებას. რეგლამენტის ძალით მოგეხსენებათ, რომ ასეთი საკითხი, რომ უკან დაუბრუნდეს კომისიას კანონ-პროექტი ყოველთვის შესაძლებელია.

ასეთი აზრისა არის მომხსენებელი, რომ კომისიას დაუბრუნდეს. მე კენჭს უყრი. ვინ არის მომხრე, რომ ეს კანონ-პროექტი უკან დაუბრუნდეს კომისიას, გთხოვთ ასწიოთ ხელი? ამ რიგად ეს კანონ-პროექტი დაუბრუნდება კომისიას.

კანონ-პროექტი სახაზინო პალატის გაუქმებისა და გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველოს დაარსების შესახებ.

პეტრე ქავთარაძე. ბატონებო, ეს კანონ-პროექტი ფინანსთა მინისტრის მიერ წარმოდგენილი შეეხება სახაზინო პალატის გაუქმებას, და სახაზინო სამმართველოს დაარსებას. როგორც მოგეხსენებათ საქართველოს რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ორი პალატა არსებობდა—ტფილისის გუბერნიისა ზაქათალის ოლქისა და ქუთაისის გუბერნიისა სოხუმის ოლქით. ქუთაისის გუბერნიის სახაზინო პალატაში შედიოდა აგრეთვე ბათუმის ოლქი.

ეხლა ამ კანონ-პროექტით უქმდება ტფილისის და ქუთაისის სახაზინო პალატები და არსდება ტფილისში გადასახადისა და სახელმწიფოს ხაზინის სამმართველო.

სამმართველო შესდგება ოთხ განყოფილებისაგან. მათი უახლოესი ხელმძღვანელობა ეკუთვნით ამ განყოფილებათა გამგებებს. სამმართველო ვალდებულია, რომ რესპუბლიკის მთელ მიწა-წყალზე გადაწყვიტოს და აწარმოვოს ის საქმეები, რომლებიც მომქმედა კანონებით სახაზინო პალატის ხელში იყო. სამმართველო ვალდებულია აგრეთვე თავს იღვას გუბერნიის სამმართველოს მოვალეობა იმ ქონების აღწერა - შეფასებისა და საჯაროდ გაყიდვისათვის რაზმდაც უდავო წესით დარჩენილ დასაკრები გადასახადი. სახაზინო

ვა
ბა
ნა
ინია
მო-
იად
ვის
შა

პალატის საქმებიდან ისპობა მხოლოდ ის საქმეები რომლებიც შეეხება სხვა და სხვა წოდებრივ საზოგადოებაზე მიწერას, ან ასეთ საზოგადოებრივად გამოირიცხვას. ამის გარდა სახაზინო პალატიდან გადადის საოლქო სასამართლოში მდაბიო მოქალაქეთა და გლეხთა მიერ მშვილობილის აყვანისა და ქორწინების გარეშე მშობელ პავშვათვის გვარისა და მამის სახელის მიკუთვნების საქმე და აგრეთვე აღდგენა ყოფილ მომხრე წოდების პირთა მიერ დაკარგულ გვარისა.

გადასახადათ და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველო შესახად დართულ ნოემბრის 1-დან წლის დამლევამდე უნდა გადაიდოს 149.100 მან. ეხლა, თუ ნებას მომცემთ წავიკითხავ თვით კანონ-პროექტს.

თავმჯდომარე. ვის ნებაეს სიტყვა კანონ-პროექტის შესახებ? თუ არავის ნებაეს სიტყვა მე კენჭს უყრი. ვინ არის მომხრე, რომ გადავიდეთ მუხლობრივ განხილვაზე? გთხოვთ წავიკითხოთ მუხლობრივ.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) კანონ-პროექტი სახაზინო პალატათა გაუქმებისა და გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველოს დაარსების შესახებ.

1. ტფილისისა და ქუთაისის სახაზინო პალატები გაუქმებულ იქნეს. ამ პალატათა მოხელენი, რომელნიც ახალს თანამდებობაზე არ დანიშნებიან შტატ გარეშე იქმნას დატოვებულნი საერთო წესით.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურთ სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ მუხლი მიღებულა.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) 2. დარსებულ იქმნას ტფილისში სამმართველო გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინისა.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ. მუხლი მიღებულა. შემდეგი.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) მუხლი 1. სამმართველო შესდგება სამმართველოს უფროსისა, მასი თანაშემწისა, განყოფილებათა გამგეებისა, მდივნისა და სხვა მოსამსახურეთაგან, რომელთა რიცხვი და ჯამაგირის რაოდენობა ნაჩვენებია ამასთანავე დართულ შტატებში.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? არავინ. მიღებულა. შემდეგი.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) მუხლი 2. სამმართველო შესდგება ოთხი განყოფილებისაგან, რომელთა უახლოესი ხელმძღვანელობა განყოფილებათა გამგეებს ეკუთვნის. განყოფილებათა შორის მუშაობის განაწილება და ერთი განყოფილებიდან მეორეში საქმის წარმოების გადატანა დამოკიდებულია სამმართველოს უფროსისაგან.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულა.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) მუხლი 3. სამმართველოსთან ხდება საერთო საკრებულო სამმართველოს უფროსის, თავმჯდომარეობით და მის თანაშემწისა და განყოფილებათა ყველა გამგეების წინაწილეობით.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულა.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) 4. ხაზინები სამმართველოს გამგებლობაში იწყობება.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულა.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) 5. სამმართველოს უფროსი თანამდებობაზე ინიშნება და დათხოვნილ იქნება რესპუბლიკის მთავრობის მიერ, ფინანსთა მინისტრის წარდგენით. სამმართველოს უფროსის თანაშემწესა და განყოფი-

ლის ჟურნალის ფურცლების და სხვა ფასიან ბლანკებისა და ქაღალდების მოსპობა.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) გადიდება საღერბო ნიშნების ავანსის რაოდენობისა სათანადო გამყიდველ დაწესებულებათათვის, აგრეთვე ამ დაწესებულებათა რიცხვის შემცირება და გამრავლება.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) 5. დაჯარიმება სხვა და სხვა სახელმწიფო გადასახადთა დებულებების დარღვევისათვის.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) 6. გამორიცხვა სამართველოსა და ხაზინის ანგარიშებიდან იმ გადასახადთა, რომელთა აკრება უიმედოდ იქნება ცნობილი, ან და უმართებულოდ იყო აღრიცხული და შეცდომით ითვლებოდა საანგარიშო წიგნებში, აგრეთვე დაბრუნება ხაზინაში უმართებულოდ შესულის ფულისა.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 7. გადარიცხვა ერთი დარგიდან მეორეში ხაზინაში შესულ იმ გადასახადთა, რომელაც არ არის ჩარიცხული სათანადო გადასახადთა დარგში. აგრეთვე შეღავათის მინიჭება გადასახადის გამტებათათვის დარჩენილ გადასახადის აკრების დროს ვადის გაგრძელების ან ნაწილობითი გადახდევინების სახით იმ ფარგლებში, რომელაც მინიჭებული ჰქონდა არსებული კანონით სახაზინო პალატებს.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 8. ტფილისის ხაზინის ყოველთვიური და მოულოდნელი რევიზია.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 9. ყველა საქმეები, რომელთა საერთო საკრებულოში გარჩევა აუცილებლად იქნება ცნობილი ფინანსთა მინისტრისა ან სამმართველოს უფროსის მიერ.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 10. საერთო საკრებულოში საქმეები ხმის უბრალო უმრავლესობით სწყდება, ხოლო ხმათა თანასწორობის დროს თავმჯდომარის ხმით. იმ შემთხვევაში, თუ თავმჯდომარე საერთო საკრებულოს გადაწყვეტილებას არ დაეთანხმება, საკრებულოს გადაწყვეტილებას არ დაეთანხმა, საკრებულოს გარდაწყვეტილება თავმჯდომარის საგანგებო მოსაზრების თანდართვით დასამტკიცებლად წარედგინება ფინანსთა მინისტრს და ძალაში ხოლო იმ შემთხვევაში შევა, თუ ეს გადაწყვეტილება მინისტრმა დაამტკიცა.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 11. უფლების საზღვარი, მოვალეობის ფარგალი და პასუხისმგებლობა სამმართველოს უფროსისა, მის თანაშემწისა განყოფილებათა გამგეებისა და სამმართველოს სხვა მოსამსახურეთა განმარტებულია იმ წესებში, რომელიც დაკანონიერებულია მოქმედ დებულებით სახაზინოს პალატის გამგისა, მისი თანაშემწისა, განყოფილებათა უფროსებისა და სახაზინო პალატათა სხვა სათანადო მოსამსახურეთა შესახებ.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 12. სამმართველოს უფროსს ევალება

გადასახადთა ინსპექტორების და მათ თანაშემწეთა საქმის წარმოების ძღვენილობა და მეთვალყურეობა.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). 18. სამმართველოს უფროსი თავმჯდომარეობს გუბერნიის მიწის გადასახადთა ქალაქებში უძრავ ქონებათა სახელმწიფო გადასახადთა, სასარეწავო გადასახადთა და შემოსავალზე გადასახადთა საკრებულოებს. ხსენებულ საკრებულოთა საქმის წარმოება ეკისრება სამმართველოს სათანადო განყოფილების გამგეს საკრებულოს წევრის უფლებებით.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). **შენიშვნა:** ფინანსთა მინისტრს უფლება ეძლევა ქუთაისის საგუბერნიო საკრებულოების თავმჯდომარისა და საქმის მწარმოებელ წევრის მოვალეობა დააკისროს საგანგებო პირთ.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). III. სათანადო კანონდებულებათა შესაცვლელად და დასამტკიცებლად დადგენილ იქმნეს:

1. მიწის გადასახადის, ქალაქების უძრავ ქონებათა სახელმწიფო გადასახადთა, სასარეწავო გადასახადთა შემოსავალზე. გადასახადთა გუბერნიის საკრებულოებში შესდგება გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველოს უფროსის თავმჯდომარეობით, ან სამმართველო სათანადო განყოფილების გამგისა და შემდეგი წარმომადგენლობისაგან. თითო-თითო ადგილობრივ საოლქო სასამართლოს ბრალდებასაგან და ოთხი სათანადო გადასახადთა გამღებისაგან, უკანასკნელი ირჩევიან სათანადო ერობათა და ქალაქთა თვითმართველობისაგან.

დამატებითი სასარეწავო გადასახადის საქმეების საგუბერნიო საკრებულოში განიხილება ზემო მოყვანილ წევრთა გარდა სახელმწიფო კონტროლისა, სააქციზო და სამთო უწყებათა წარმომადგენლობის მონაწილეობით ხმის გადამწვევტ უფლებით.

თავმჯდომარე ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს). **შენიშვნა:** მიწის გადასახადთა საკრებულოში ირჩევის ოთხ წევრს საერობო თვითმართველობანი, ქალაქის უძრავ ქონებათა გადასახადთა საკრებულოში ოთხ წევრს—ქალაქის თვითმართველობანი, სასარეწავო და შემოსავალზე გადასახადთა საკრებულოებში ორს საერობო და ორს ქალაქის თვითმართველობანი.

თავმჯდომარე. ვის ჰსურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია. შემდეგი მუხლი.

პეტრე ქავთარაძე. (კითხულობს) 2. საგუბერნიო სასარეწავო საკრებულოს მოვალეობას შეადგენს საუბნო და სამაზრო გადასახადთა საკრებულოების მიერ გადასახადის ზედმეტად ან უმართლოდ აღრიცხვის გამო საჩივრების განხილვა; ყოველ წლის დასაწყისში სავაჭრო-სამრეწველო დაწესებულებათა და პირად სასარეწავო სამუშაოს ჯგუფებად დაყოფა და დამატებითი გადასახადის დასადგებად მათი საშუალო მოგების პროცენტის დაწესება.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს). **შენიშვნა:** საუბნო ან სამაზრო გადასახადთა საკრებულოებს ევალება გადასახადის გამღებისაგან შემოსულ უთანხმო

ების განცხადების განხილვა და ამ საჩივრების მიღება და თავისი დასკვნები საგუბერნიო სასარეწავო საკრებულოში წარდგენა, რომელიც შემოტანილი იქნება გადასახადის გაზღვრისაგან მათ დადგენილებაზე.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) 3. ქუთაისის ხაზინის ყოველთვიურ სარევიზიოდ შესდგეს საკრებულო ქუთაისისა და ქუთაისის მაზრის გადასახადთა ინსპექტორებისაგან. საკრებულოს თავმჯდომარეობა ევალება ერთ ერთ გადასახადთა ინსპექტორს, რომელსაც ნიშნავს ფინანსთა მინისტრი.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) 4. გუბერნიის საეროობო თვითმართველობის მოწყობამდის იმ წევრებს საგუბერნიო საკრებულოებისა, რომელნიც არჩეულნი უნდა იყვნენ თვითმართველობისაგან, ნიშნავს ფინანსთა მინისტრი გუბერნიის კომისარის წარდგენით. გუბერნიის კომისარმა კანდიდატები უნდა წარადგინოს შეთანხმებით გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის უფროსთან.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) 5. საეროობო საგუბერნიო დაწესებულებაშია დებულების 1016 მ. და სამოქალაქო კანონთა 157 მუხლის შესაცვლელად დადგენილ იქნას: 1. ყოფილი მდაბიო მოქალაქეთა მიერ შვილობილების აყვანის სიქმეებში სწარმოებს საოლქო სასამართლოში იმ წესით, რომელიც ნაჩვენებია სამოქალაქო სამართლის წარმოების წესდების 1460-8, 1460-12 მუხ.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) 22. ყოფილ მდაბიო მოქალაქეთა და გლეხთა მიერ ნაშვილზე პირთა და ქორწინების გარეშე შობილ ბავშვთა გვარისა და მამის სახელის მიკუთვნება დამტკიცება და აგრეთვე აღრგენა ყოფილ მოხარკე წოდების პირთა მიერ დაკარგულ გვარისა სწარმოებს საოლქო სასამართლოებში.

VI. მიეცეს ფინანსთა მინისტრს უფლება გამოსცეს ინსტრუქცია ამ კანონ-პროექტის ცხოვრებაში გასატარებლად და აგრეთვე წესდება სახაზინო პალატების და ლიკვიდაციისა და ამ პალატების საქმეების გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამართველოსთვის გადაცემის შესახებ.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) VII. ტფილისის და ქუთაისის სახაზინო პალატების შესანახად არსებული კრედიტი დახურულ იქნეს ლიკვიდაციის ფაქტიურად დამთავრების შემდეგ, რომელიც უნდა მოხდეს არა უგვიანეს ამა წლის 31 დეკემბრისა.

თავმჯდომარე. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) VIII. გადაიღოს სახელმწიფო ხაზინიდან გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამართველოს შესანახად ამ კანონთან დართული შტატებისა ამა 1918 წ. ნოემბრის პირველიდან წლის დამლევამდე 149,100 მან. შემდეგი განაწილებით: 1. მოხელეთა !ჯამაგირისათვის 130,000 მ. 2. ბინისთვისათვის 2250 მან. 3. კანცელარიის და სხვა სამეურნეო ხარჯებისათვის 14,850 მან. და 4. საგზაო ხარჯებად 2,000 მან.

თავმჯდომარე. ვის სურს სიტყვა? ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულია.

გადავდივართ ხარჯთ-აღრიცხვაზე. გთხოვთ წაიკითხოთ ხარჯთ-აღრიცხვა.

პეტრე ქავთარაძე (კითხულობს) გადასახადის და სახელმწიფოს სახარტველოს შტატები.

სამართველოს უფროსი 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 12,000 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 12,000 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 2,000 მან.

მისი თანაშემწე 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 10,800 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 10,800 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 1,800 მან.

განყოფილების გამგე 4. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 10,200 მ., ჯამაგირი ყველას წლიურად 40,800 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 6,800 მან.

მდივანი 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 8,400 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 8,400 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 1,400 მან.

საქმის მწარმოებელი 18. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 7,200 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 129,600 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 21,500 მან.

მათი თანაშემწე 28. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 6,000 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 168,009 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 28,000 მან.

სამართველოს ქონების გამგე 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 6,000 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 6,000 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 1,000 მან.

მისი თანაშემწე 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 4,800 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 4,800 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 8,000 მ.

ექსპედიტორი 1. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 5,400 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 5,400 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 900 მან.

მონაგარიზე 21. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 5,400 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 113,400 მ., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 18,900 მ.

მანქანით გადამწერი 5. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 4,800 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 24,000 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 4,000 მან.

რეგისტრატორი 49. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 1,800 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 235,200 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 29,200 მან.

შიკრიკი 6. ჯამაგირი თვითეულს წლიურად 3,600 მან., ჯამაგირი ყველას წლიურად 21,600 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 3,600 მან.

ჯამაგირი ყველას წლიურად 780,000 მან., ყველას ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 130,000 მან.

დ ა მ ა ტ ე ბ ა :

ბინის დასაქირავებლად ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 2,250 მან.
კანცელარიის და სხვა სამეურნეო ხარჯისათვის ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 14,850 მან.

სულ ნოემბრიდან წლის დამლევამდე 149,100 მან.

თავმჯდომარე. ვის ნებაგს სიტყვა ამ შტატების შესახებ? სიტყვა ეკუთვნის პარლამენტის წევრს ივანიცკის.

რაფიელ ივანიცკი. (ერ. დემ.) თქვენ უკვე იცით კანონ პროექტიდან, რომ ორივე სახაზინო პალატა ტუილისისა და ქუთაისისა გაუქმებულია და ამის ნაცვლად დაარსდა ახალი სამმართველო, იმგვარი თითქმის, როგორც იყო რუსეთში პირდაპირ გადასახადისა და სახელმწიფო ხაზინის დეპარტამენტი. თუ თქვენ მიიღებთ მხედველობაში, იმ დიდ ფუნქციებს და აუარებელ მუშაობას, რომელსაც უნდა აწარმოებს იმ სამმართველოს, ან დეპარტამენტის უფროსი, მე ვფიქრობ რომ ის ჯამაგირი, რომელსაც თქვენ უნაშნავთ ამ სამმართველოს უფროს უნდა იყოს შეუფერებლად ცოტა. საფინანსო უწყებამ და საპარლამენტო კომისიამ, როდესაც მჯგელობა იყო იმის გამო, გამოსთქვა აზრი, რომ ეს ჯამაგირი ტრაფარეტულათ უნდა იყოს გამოანგაროშებული სხვა ანალოგიურ თანამდებობასთან შედარებით. მე მგონია, რომ სამსახურის მხრივ მდგომარეობა ამ უმფროსისა უნდა განირჩეოდეს იმ სამსახურისაკან და თანამდებობისაგან, სადაც ლანიშნულია თვიურათ 1000 მანეთი. აი რას ვკითხულობ წარმოდგენილი კანონპროექტის მიხეთე მუხლში: (კითხულობს). ეს მუხლი უკვე გვაჩვენებს, რომ ეს თანამდებობა არ არის ისეთი, რაც გვიჩვენებთ პირველად. თუ მხედველობაში მიიღებთ იმ მრავალ ფუნქციებს და იმ დიდ კონპეტენციას, რომელსაც ეს კანონპროექტი აკისრებს სამმართველოს უფროს, დამეთანხმებით, რომ მას შეუფერებლათ პატარა ჯამაგირი აქვს დანიშნული. მეთორმეტე მუხლი ამბობს: (კითხულობს). მეცამეტე მუხლში რომელსაც განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს, აღნიშნული არის დეპარტამენტის უფროსის ფუნქციები. გარდა იმისა თუ რას ატრულებს ის თავის სამმართველოში პირდაპირ გადასახადების დეპარტამენტში მას ევალება ისეთი მრავალმხრივი და პასუხსაგები ფუნქციები, რომ იმ აღამიანს, რომელიც უნდა ღირსეულათ ასრულებდეს დავალებული თანამდებობას სავალდებულთა დაენიშნოს იმდენი ჯამაგირი, რომ მას ჰქონდეს შეძლება და სახსარი, და თუ გნებავთ, ხალისიც, რომ შესაფერისად გაუძღვეს თავის საქმეს. ამ თანამდებობაზე უნდა მოწვეული იყოს ღირსეული პირი. ასეთი მცირე ჯამაგირით კი ვერც ერთი სპეციალასტი და დახელოვნებული მოხელე ვერ ჩაუღდება ამ საქმეს სათავეში. მე შემომაქვს წინადადება, რომ ჯამაგირი ამ თანამდებობისა გათანასწოროებული იყოს მინისტრის თანაშემწის ჯამაგირთან. თუ თქვენ მიიღებთ იმ ჯამაგირს, რომელიც ენიშნება არა მარტო მინისტრის თანაშემწეს, არამედ იმგვარ ფუნქციების მოხელეებს, რომელსაც ენიშნავს არა მთავრობა, არამედ თვითეული მინისტრი, და რომელთა კონპეტენცია გაცილებით დიბლა სდგას, მავალითათ საგუბერნიო კომისარის. იმ მოხელის, რომელსაც საფინანსო უწყებაში ეწოდება გამვე მთავარ სალიკვიდაციო განყოფილებისა, ან და მთავრობის კანცელარის გამგისა, თავის თავად ცხადია, რომ კანონპროექტში აღნიშნული ჯამაგირი პირდაპირ გადასახადთა და სახელმწიფო ხაზინის სამმართველოს უფროსისა მეტის მეტად მცირეა. ჩვენი ფრაქცია წინადადებას იძლევა სამმართველოს უფროს ჯამაგირი დაენიშნოს 16.200 მანეთი წლიურად.

თავმჯდომარე. ვის ნებაგს სიტყვა ამ წინადადების შესახებ

ნოე ცინცაძე. (ს. დ.). ჩვენი ფრაქცია წინააღმდეგია იმ შესწორების, რომელიც შემოტანილი არის და აი, რა მოსაზრებით. ჩვენ ერთნაირი სისტემა

გვაქვს შემუშავებული. საფინ.ნსო უწყებაში არსებობს სხვა ასეთი თანამდებობები, მაგალითად საბაჟო სამმართველოს უფროსის თანამდებობა, რომელსაც ამტკიცებს სხვათაშორის რესპუბლიკის მთავრობა, აგრეთვე სააქციზო სამმართველოს უფროსი, რომელმაც ამტკიცებს მთავრობა მინისტრის წარდგენით. და იმას უკვე დაწესებული აქვს სწორეთ 12000 მ. სააქციზო სამმართველოს შესახებ ჯერ არ შემოტანილა პროექტი, მაგრამ ისეთივე პროექტით არის შედგენილი, ერთ მთლიან სისტემით. რაც შეეხება იმას, რომ ეს ახალი დაწესებულება შეადგენს სამინისტროს დეპარტამენტს, ყოველ შემთხვევაში ეს უსწრობს რეფორმას. მომავლისთვის სასარგებლო იქნება დაარსდეს სახაზინო და გადასახადების დეპარტამენტი, რომელიც უხელმძღვანელებს ამ საქმეს, მაგრამ მაშინაც კი დეპარტამენტის უფროსს არ დაენიშნება ჯამაგირი მეტი, ვიდრე მაგალითად მთელ მთავრობის კანცელარიის უფროსს. მას ამ შემთხვევაში ეძლევა 12000 მან.

ამ მოსაზრებით ჩვენ წინააღმდეგი ვართ იმ წინადადადებისა, რომელიც შემოიტანა ივანიცკიმ.

თავმჯდომარე წინადადება არის შემოტანილი რომ შესწყდეს კამათი. ვინ არის წინააღმდეგი? კამათი შეწყვეტილი გახლავს. სიტყვა ეკუთვნის მომხსენებელს.

მ. ქავთარაძე (მომხსენებელი) ის მოსაზრება, რომელიც აქ მოიტანა პარლამენტის წევრმა ივანიცკიმ, გაითვალისწინა საბიუჯეტო-საფინანსო კომისიამ, მაგრამ აქ პარლამენტის წევრმა ცინცაძემ მეორე მოსაზრების ძალით ვერ სცნო შესაძლებლად ჯამაგირის მომატება.

ყველა იმ დაწესებულებების უფროსებს, როგორც არიან საბაჟო და სააქციზო მმართველობის უფროსი, ენიშნებათ 1200 მან. ესევე ენიშნება მთელ უწყების ვაჟარ მრეწველობის სამინისტროს კანცელარიის დეპარტამენტის უფროსს. და კომისიამ შეუძლებლად სცნო, რომ სახაზინო სამმართველოს უფროსს, მიუხედავად მისი ვალდებულობის და თანამდებობის სირთულისა და სიძნელისა—დაენიშნოს 12000 მან. მით უმეტეს კომისიამ ისიც მიიღო მხედველობაში, რომ ეს ხარჯთ-აღრიცხვა ნავარაუდევია და გათვალისწინებულია ნომრიდან წლის დამლევადას. კომისიამ გაითვალისწინა ის მოსაზრება, რომ მომავალ წლისთვის წარმოდგენილი იქნება ახალი შტატები და მაშინ ყველას შეეცვლება ჯამაგირი, როგორც ამ უწყებაში, ისე სხვა უწყებებშიაც ამიტომ მე ვიცავ წარმოდგეილ ხარჯთ-აღრიცხვას, სადაც სამმართველოს უფროსს ენიშნება 12000 მან.

თავმჯდომარე ნება მომეცით კენჭი უყარო წინადადებას, რომელიც შემოტანილია ივანიცკის მიერ. ამ წინადადებას უარჰყოფს მომხსენებელი. ვინ არის ამ წინადადების მომხრე? ვინ არის წინააღმდეგი? მაშასადამე ეს წინადადება უარყოფილი გახლავთ.

ამრიგათ ნება მომეცით კენჭი უყარო იმ ხარჯთ-აღრიცხვას, რომელიც წარმოდგენილია. ვინ არის წინააღმდეგი? მიღებულა. ეხლა უყრი კენჭს, საერთოდ კანონ-პროექტს. მიღებულია და გადაეცემა სარედაქციო კომისიას.

ეხლა ნება მომეცით განვაცხადო შემდეგი. პირადი საკითხის შესახებ, როცა ორატორი ლაპარაკობს, ჩემის გამოცდილებით ვიცი, რომ, ორატორი არსებითად საკითხს აღარ უნდა შეეხოს და მის განმარტებებს არ უნდა ჰქონ-

დეს პოლიტიკური ხასიათი. ეს წესი დაარღვია ერთა ორატორმა. მე იძულებული ვიყავი მიმეცა ნება დაესრულებინა სიტყვა. ეს არა სასურველი მოვლენა არის. ჩემი მოვალეობა არის რომ ეს განვმარტო და თქვენ სახეში მიიღოთ ჩემი განმარტება, რომ შემდეგისთვის პირად საკითხის შესახებ ვისაც ექნება სიტყვა არსებითად საკითხს არ შეეხოს, თორემ მაშინ იძულებული ვიქნები ორატორს სიტყვა ჩამოვართო.

ეხლა კრება დახურული გახლავთ.

კრება იხურება 3 ს. 35 წუთზე.

